

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SAKARYA İLİ TARAKLI İLÇESİNDE EL SANATLARI VE
ZANAATLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zümrüt ÇAVAÇ

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Halk Bilimi**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Türker EROĞLU

TEMMUZ - 2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAKARYA İLİ TARAKLI İLÇESİNDE EL SANATLARI VE
ZANAATLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zümrüt ÇAVAÇ

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Halk Bilimi

Bu tez 02/07/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zümrüt ÇAVAÇ

02.07.2008

ÖNSÖZ

Sakarya'nın en eski yerleşim birimlerinden biri olan Taraklı tarihi ve doğal güzelliklerinin yanı sıra halk kültürünün maddi ve manevi kültür öğelerine dair örneklerinin zenginliğiyle de son dönemlerde halk bilimi araştırmacıların yoğun ilgisini çekmektedir. İlçe, Sakarya ilinin güney ucunda ve merkeze 65 km uzaklıkta olup sırası ile Hitit, Frig, Lidya, Pers, Batı Roma, Bizans ve Osmanlı sınırlarında kalmıştır.

Bu tez Taraklı ilçesini kaybolmakta olan el sanatları ve zanaatlarını araştırmak üzere yapılmıştır. Taraklı ilçesindeki el sanatları içinde; demircilik, dokumacılık, semercilik, urgancılık, yabacılık, saraçlık, mutafık, kaşıkçılık, kunduracılık, bastonculuk, tarakçılık yanında kızların çeyizleri için yaptıkları örgü, dantel, oya ve nakışlar sayılabilir.

Çalışmamızda Taraklı'da var olan ancak kaybolmaya yüz tutmuş el sanatlarının son temsilcileri ile görüşerek el sanatları çevresinde kümelenmiş tüm maddi ve manevi unsurları derlemeye çalıştık. El sanatı ve zanaat kavramlarının yanı sıra, Taraklı adının kökeni, Halk Biliminin inceleme alanları içinde el sanatlarının yeri, el sanatlarının tanımı ve sınıflandırılması, Taraklı'daki el sanatlarının Türkiye ve Türk Dünyasındaki el sanatları içinde değerlendirilmesi gibi konulara değinmeye çalıştık.

Çalışmamız kaynak taraması ile başlamış, alan araştırmasının planlanması ve hazırlıkları tamamlanması, alanda yapılan yüz yüze görüşme ve gözlem dışında anket çalışmaları yapılması her aşamada kaynak taramasına devam ederek toplanan bilgilerin önce gruplanması daha sonra tekrar anlamlı bir bütün haline getirilerek bir sonuca vardırılması şeklinde olmuştur.

Derleme çalışmam sırasında sonsuz konukseverlikleri ile beni onurlandıran değerli Taraklı halkına, çalışmamın her aşamasında beni yüreklendirerek desteklerini esirgemeyen eşime ve aileme ayrıca bizleri yetiştiren saygıdeğer öğretmenlerime teşekkürü bir borç bilirim.

Zümrüt ÇAVAÇ

02.07.2008

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF LİSTESİ.....	ii
ÖZET.....	iv
SUMMARY.....	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: TARAKLI	
1.1. Taraklı Adı.....	7
1.2. Taraklı'nın Tarihi.....	10
1.3. Taraklı'nın Coğrafyası.....	16
BÖLÜM 2: EL SANATLARI VE ZANAAT KAVRAMLARI	
2.1. Halk Biliminin İnceleme Alanları İçinde Sanat ve Zanaat Kavramlarının Yeri....	17
2.2. El Sanatlarının Tanımı ve Sınıflandırılması.....	18
2.2.1 El Sanatlarının Tanımı.....	18
2.2.2 El Sanatlarının Sınıflandırılması.....	20
2.3. Zanaatlar.....	21
BÖLÜM 3: SAKARYA İLİ TARAKLI İLÇESİNDE EL SANATLARI VE ZANAATLAR	
3.1. Demircilik.....	26
3.2. Kaşıkçılık.....	34
3.3. Mutaflık.....	42
3.4. Dokumacılık.....	45
3.5. Saraçlık.....	49
3.6. Semercilik.....	51
3.7. Kunduracılık.....	54
SONUÇ	57
KAYNAKLAR.....	61
EKLER.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	85

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Gülay Yanık'ın işyeri	27
Fotoğraf 2: Murat Küçük Boncuk'un işyerinden bazı ürünler	28
Fotoğraf 3: Gülay Yanık ustanın yaptığı nar	29
Fotoğraf 4: Gülay Yanık ustanın yaptığı dış mekân süsü	29
Fotoğraf 5: Gülay Yanık ustanın nar ile ilgili yaptığı diğer çalışmalar	30
Fotoğraf 6: Gülay Yanık ustanın yaptığı fındık dalı.....	30
Fotoğraf 7: Gülay Yanık ustanın yaptığı ve kültür evinde sergilenen enginar	31
Fotoğraf 8: Gülay Yanık ustanın henüz tamamlanmamış olan ve Hz Âdem ile Hz Havva'nın cennetten atılmasını anlatan çalışması	31
Fotoğraf 9: Örgü işi kabı kulpu	32
Fotoğraf 10: Gülay Yanık ustanın işyerinde yapılmış üzüm salkımları.....	32
Fotoğraf 11: Girit taşı	36
Fotoğraf 12: Gürgen ağacından kaşıkçı tezgâhında keserlek işlemi.....	37
Fotoğraf 13: Eğe, iç kazıyan, iç kazıyan, sap kazıyan, masat	38
Fotoğraf 14: Törpü, törpü, kafa kazıyan, bıçak, bıçak, iğdi, iğdi, bıçak, keser	38
Fotoğraf 15: Kaşık odasında çalışan ustalar	39
Fotoğraf 16: Alyanak, kelebek, ağır baskı.....	40
Fotoğraf 17: Sap baskıları.....	40
Fotoğraf 18: Çeşitli boy ve desenlerde kaşıklar	41
Fotoğraf 19: Mutaf tarağı.....	44
Fotoğraf 20: Mutafların yaptığı bir kilim	44
Fotoğraf 21: Kültür evinde sergilenen mutaf örnekleri	45

Fotoğraf 22: Toplum Merkezindeki mekikli dokuma tezgâhları.....	46
Fotoğraf 23: Kelebek, kecire, çıkırık	47
Fotoğraf 24: Kadir ustanın işliğı.....	49
Fotoğraf 25: Pergel, teber, danalya, biz	50
Fotoğraf 26: Deri kesme makası, balıkgözü, zincir kesme makası, çarklı zımba, kerpeten	50
Fotoğraf 27: Semer iskeleti.....	52
Fotoğraf 28: Semerin iç kısmından ayrıntı	53
Fotoğraf 29: Semer yapımında kullanılan bazı araç-gereçler.....	54
Fotoğraf 30: İskarpın, tahta çivi.....	55

Tezin Başlığı: Sakarya İli Taraklı İlçesinin El sanatları ve Zanaatları

Tezin Yazarı: Zümrüt Çavaç **Danışman:** Yrd. Doç. Dr. Türker Eroğlu

Kabul Tarihi: 02.07.2008 **Sayfa Sayısı:** 90

Anabilimdalı: Türk Dili Edbiyatı **Bilimdalı:** Halk Bilimi

Sakarya'nın tarihi yerleşim yerlerinden biri olan Taraklı ilçesi, Osmanlı Devleti'nin filizlendiği önemli bir kültür merkezidir.

Bu ilçe günümüze ulaşan Türk mimarisi tarihi evleri yanında el sanatı ve zanaatları ile de bilinmektedir.

Bu çalışmada el sanatı ve zanaatı ile ilgili kavramlar ele alındıktan sonra Taraklı ilçesinin tanıtımı yapılacak; bu ilçedeki: dokumacılık, kaşıkcılık, semercilik, mutafılık, demircilik gibi el sanat ve zanaatları incelenecektir.

Bu çalışma konusunun seçilme nedeni Taraklı'nın bir dönem çok sayıda sanatkâr yetiştirmesine karşılık bu gün bu ustaların giderek azalmasıdır. Bu durum yok olmaya yüz tutmuş kimi el sanatlarımızın son temsilcileriyle geç olmadan görüşmeyi; bilgilerini, deneyimlerini kayda geçirip aktarmayı zorunlu kılmıştır.

Bu amaçla kaynak taramasının yanı sıra, mülakat ve anket yapılmıştır.

Bu çalışmamızın ışığında diyebiliriz ki Taraklı yakın geçmişe kadar, el sanatlarının adeta altın devrini yaşadığı bir yerdir.

Önemli ticaret yolları üzerinde bulunuşu hammadde kaynaklarının uygunluğu gibi sebeplerle ticaret ustalığı, ustalık ise ticareti geliştirmiştir. İlkokuldan çıkan hemen her çocuğun elinden tutularak sanata(çıraklığa) verilmesi bu yüzdendir.

Anahtar kelimeler: Taraklı, El sanatları, Zanaat

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Hand Crafts and Arts specific to Taraklı a District of Sakarya	
Author : Zümrüt Çavaç	Supervisor : Assis. Prof. Türker Eroğlu
Date : 02.07.2008	Nu. of pages : 90
Department : Turkish Language and Literature	Subfield : Folklore
<p>Taraklı is a county which has a historical background in Sakarya is a crucial cultural centre having a basic point in Ottoman Empire.</p> <p>This county is well known not only for its famous historical houses based on Turkish architect reaching up to now but also for its folk handicrafts and trades.</p> <p>In this study, at first there will be a presentation on Taraklı after focusing on the terms such as weaving, kaşıkçılık, saddling mutafılık and craft of a metal worker related to the handcraft and trade.</p> <p>Although many craftsmen grow up in Taraklı, the number of these craftsmen has been decreasing day by day which is the reason why I figure out this subject to study. This study enables us an opportunity to make an interview with the last representatives of some handicrafts as soon as possible by recording their experiences informations. Thus both searching sources and interview-observation have been done.</p> <p>By the light of this study, it is inevitable to say Taraklı is the place where the handicrafts have the golden age up to recent times.</p> <p>Due to reasons such as its location on crucial commercial routes and having an appropriate stock resources, the trade develops the expertness at handicrafts. Reciprocationally, the expertness at handicrafts develops the trade. For that reason, every child is inclined to apprenticeship of this occupation as soon as the child graduates from the primary school.</p>	
Keywords: Taraklı, Handcrafts, Trade	

GİRİŞ

Antik dönem Bitinya bölgesi içinde yer alan Sakarya ili, adını sınırları içinden geçen Sakarya Nehrinden alır. “Sakarya adı bir Frig tanrısı olan Sangari'den türemiş olup, Frig kökenlidir”(Işık,2005:50).

Tarım ve sanayide gelişmiş olan il karma bir nüfus yapısına sahiptir. Bölgenin Türk hâkimiyetine geçmesiyle buraya ilk yerleşenler, yerli Türk, Türkçeden başka dil bilmeyen anlamında kullanılan “Manav” adıyla anılan topluluktur. Fakat bunun yanında Gürcü, Abaza, Çerkez, Boşnak, Arnavut, özellikle Balkanlar ve Doğu Karadeniz ile Anadolu'nun hemen her yerinden gelen Türkmenler, az da olsa Kurmanç Aşireti ile Mohdi(Laz)'ler de göç ederek ilin nüfusunu şekillendirmiştir.

Çalışma konumuz olan Sakarya'nın Taraklı ilçesi ise bu göçlerden etkilenmeyerek nüfusunun homojen yapısını korumuştur. Nüfusunun tamamını (Yenidoğan Mahallesi ve ilçede görevli bazı memurlar hariç) Manavlar oluşturur.

Sakarya ilinin güney ucunda ve merkeze 65 km uzaklıktaki ilçe sırası ile Hitit, Frig, Lidya, Pers, Batı Roma, Bizans ve Osmanlı sınırlarında kalmıştır. Bizans döneminde “Dablais”, “Doris”, “Deblis” ve “Dablai”, Osmanlı imparatorluğu döneminde ise “Tarakcı”, “Taraklı”, “Yenice” ve “Taraklı Yenicesi” isimleri ile bilinmektedir.

Taraklı kuruluşundan 1965 yılına kadar önemli ticaret yolları üzerinde bulunmuştur. Bu durum ilçenin işlek bir ticaret merkezine dönüşmesi yanında, el sanatlarında gelişmesine de sebep olmuştur. Şüphesiz bu gelişmede Taraklı halkının gelenek ve göreneklerine bağlılığı, ham madde kaynaklarının bolluğu gibi sebepler de etkili olmuştur.

Taraklı ilçesindeki el sanatları içinde; demircilik, dokumacılık, semercilik, urgancılık, yabacılık, saraçlık, mutafılık, kaşıkçılık, kunduracılık, bastonculuk, tarakçılık yanında kızların çeyizleri için yaptıkları örgü, dantel, oya ve nakışlar sayılabilir.

Taraklı'nın içinden geçen İstanbul-Ankara yolunun Bolu Dağı güzergâhına taşınması ile ticarete hızlı bir gerileme yaşanmış, ilçe nüfusu azalmıştır. Bu durum hemen hemen bütün el sanatlarında canlılığı azaltmış, geliri azalan ustalar daha az çıkar

yetiştirmeye başlamıştır. Günümüzde ise kadınlarımızın yaptığı örgücülük, oyacılık gibi alanlarda canlılık sürerken, dokumacılık ve demircilik dışındaki el sanatlarının ustaları ıracak yetiştirmemektedir.

Bir kültür hazinesi olan el sanatları, halk kültürünün maddi kültür öğeleri içinde incelenir. şüphesiz ki halk kültürünün maddi ve manevi öğeleri birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve biri olmadan diğerini düşünülemez. Kültürün devamlılığı açısından maddi kültür öğelerinin, özellikle el sanatlarının bozulmadan yaşatılması, korunması, belgelenerek gelecek nesillere aktarılması çok önemlidir.

Bu düşünceden hareketle bizde Taraklı'da var olan ancak kaybolmaya yüz tutmuş el sanatlarının son temsilcileri ile görüşerek el sanatları çevresinde kümelenmiş tüm maddi ve manevi unsurları derlemeye çalıştık. El sanatı ve zanaat kavramlarının yanı sıra, Taraklı adının kökeni, Halk Biliminin inceleme alanları içinde el sanatlarının yeri, el sanatlarının tanımı ve sınıflandırılması, Taraklı'daki el sanatlarının Türkiye ve Türk Dünyasındaki el sanatları içinde değerlendirilmesi gibi konulara değerinmeye çalıştık.

Taraklı'daki el sanatlarının yaşatılmasına yönelik yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalara değerindik. Taraklı'da gelişmekte olan i turizmin el sanatlarına etkisini anlattıktan sonra bu etkinin olumlu yönde artarak devamına ilişkin öneri geliştirmeye çalıştık.

Çalışmanın Konusu

Konu olarak aldığımız Taraklı'nın el sanatlarını ve zanaatlarını daha iyi değerlendirebilmek için öncelikle Taraklı'nın geçmişten günümüze kadar her yönü ile tanımamız gerektiği düşüncesi ile Taraklı'nın Türk hâkimiyeti öncesi ve Türk hâkimiyeti olmak üzere iki ana dönemde tarihi incelendi, Taraklı adının çıkış noktası, Taraklı'nın coğrafyası ve sosyal yapısı araştırıldı.

Taraklı'nın halkı yerli Türk, Türkçeden başka dil bilmeyen anlamında kullanılan "Manav" ismiyle bilinen topluluktan oluşmaktadır. El sanatları kültürün, kültür ise el sanatlarının aynasıdır düşüncesinden hareketle Manavları ve Manav kültürünü anlamamıza yardımcı kaynakları tarayarak konuyla ilgili bilgi vermeye çalıştık.

Halk biliminin inceleme alanları içinde el sanatları ve zanaatların yeri, , “Sanat mı? zanaat mı?” Sorusunun cevaplanmasına dair öneri, Taraklı’da halen yaşatılmaya çalışılan demircilik, kaşıkcılık, mutaflik, dokumacılık, saraçlık, semercilik gibi sanat haline gelmiş mesleklere dair ürünlerin derlenmesi gibi konular ele alınmıştır.

Bu el sanatları ile ilgili olarak yapım aşamaları, kullanılan araç-gereçler, bu araç gereçlere verilen özel isimler, hammadde ve hammadde kaynakları ile ilgili bilgiler, usta çırak ilişkileri, bu el sanatlarının çevresinde kümelenmiş manevi kültür öğeleri, bu el sanatlarının bölgedeki geçmişi ve bu gününün karşılaştırılması ile Türkiye ve Türk dünyasındaki el sanatları içinde değerlendirilmesi üzerine bilgiler vermeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın iskeletini alan araştırması sonucunda edindiğimiz veriler oluşturmaktadır. Ancak alan araştırmasına ayırabildiğimiz süre kısıtlı olmasına karşın derlenecek malzemenin oldukça fazla olması, ayrıca ve derinlemesine incelendiğinde ayrı bir tez konusu oluşturabilecek kadar bol ürün olduğu düşüncesi ile örgü, oya, nakış gibi kadınların devam ettirdiği kimi el sanatlarına değinilmemiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmamızın amacı: eskisi kadar canlı olmamakla birlikte halen yaşayan, fakat yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarımızın geriye kalan az sayıdaki temsilcilerinin konuyla ilgili bilgi, birikim, duygu ve düşüncelerini çok geç olmadan gelecek nesillere aktarmak maksadıyla derlemek, bu el sanatlarının bölgedeki turizmin gelişmesi ile doğru orantılı olarak gelişeceği gerçeği göz önünde bulundurularak, el sanatlarını kalkındırmaya yönelik başlanan ve gelecekte de artarak devam edeceğini düşündüğümüz çalışmalara az da olsa bir katkıda bulunabilmektir.

Ayrıca bir bölgedeki el sanatlarını anlamamız, o bölgedeki insanların yaşayışlarını, duygu ve düşünce dünyalarını, geçmişlerini ve diğer topluluklarla olan bağlarını anlamamıza yardımcı olacaktır.

Çalışmanın Önemi

Taraklı'nın El Sanatları ve Zanaatları adlı çalışma zamanlaması açısından önemlidir. Çünkü bu çalışmada bölgede derlenen ürünlerin çoğu ait olduğu sanatların son temsilcileriyle görüşülerek derlenmiştir. Dokumacı, kaşıkcı ve demirci ustaları dışındaki ustaların tamamının çırak yetiştirmemiş olması düşünülürse çalışmanın önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Derleme Sırasında Karşılaşılan Güçlükler ve Derleme Metodu

Halk Kültürü ürünlerini derleme işi her zaman zor ve beceri isteyen bir iştir. Uygun koşullar sağlanmaz ise kaynak kişiden bilgi almak oldukça zor olmaktadır. Alan araştırmamız sırasında karşılaştığımız zorluklar; derlenecek malzemenin bol olmasına karşılık çalışma süresinin kısıtlı olması, yaşı ilerleyen ustaların uzun süren konuşmalarda yorgun düşmesi ve görüşmek için kaynak kişinin uygun olduğu bir zamanın yakalanabilmesi olmuştur.

Alan araştırmamızın daha sağlıklı olabilmesi için alana gidilmeden önce kaynak taraması yapılmıştır. Öncelikle tez arşivlerinden konuyla ilgili daha önce yazılmış tezler, süreli yayınlar ve kaynak kitaplar incelenmiş, derleme ve inceleme yöntemlerine dair kaynak taraması yapılmıştır. Bu konuda Metin Ekici'nin hazırlamış olduğu Halk Bilgisi Derleme ve İnceleme Yöntemleri adlı kitaptan faydalanılmıştır. Alan araştırması ile ilgili çalışmalarımızı; alana çıkmadan önce, alan araştırması sırasında ve alan araştırması sonrasında yaptıklarımız olmak üzere üç bölümde anlatabiliriz.

Alan çalışması öncesinde diz üstü bilgisayar, fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı, hafıza kartı gibi alan çalışması sırasında lazım olacak araç gereçler ve bunların donanımları temin edildi. Alan araştırması için uygun bir takvim belirlendi. Taraklı'nın tarihi, coğrafyası ve sosyal yapısı hakkında ön araştırma yapıldı. Alan araştırması sırasında bize yardımcı dokunabileceğini düşündüğümüz kişiler ile irtibata geçilerek olası kaynak kişilerimiz belirlendi. Alanda kullanacağımız derleme yöntemleri belirlendi. Alan araştırması sırasında kullanacağımız ve alan araştırması sonunda elde edilen ürünlerin tasnifini kolaylaştıracak, görüşme kağıdı, anket, fotoğraf listesi, kaynak kişi listesinin taslağı önceden hazırlandı.

Alan araştırmasında ön hazırlık kadar derlemecinin dış görünümü, ortama uyum sağlayabilmesi, cinsiyeti, derleme yaptığı bölgenin kültürüne yakınlığı ya da uzaklığı da etkili olmaktadır. Halk doğal olarak yabancılara kolay aılmamakta, bir müddet şüpheyle yaklaşmaktadır. Alan araştırması yapma konusunda en avantajlı kişiler araştırma yapılacak alanda görevli kişiler, özellikle öğretmenlerdir. nk bölgenin kültürünün ne tamamen içinde ne de dışındadırlar. Böylelikle derlemeyi hem tarafsız hem de n bilgilerinin ışığında ayrıntılı yapabilirler. Ayrıca görevleri gereği toplumda kabul ve saygınlık grrleri. Hem kendi hem de meslektaşlarının öğrencileri vasıtası ile pek çok aileye ulaşabilirler. Bu bağlamda bizde eğitimci olmamızın bütün avantajları ile verimli bir alan çalışması dönemi geçirdik diyebiliriz. Bu hususta bölge insanının sonsuz konukseverliği ile, Taraklı Belediye Başkanı Tacettin Özkaraman, Taraklı Halk Eğitim Müdürü Adem Yazan ve Taraklı'da görev yapan ğretmen arkadaşlarımızın ilgi ve yardımlarını dile getirmeden geçmemek gerekir.

Alan alışması sırasında ve sonrasında Taraklı Belediye başkanı ve Taraklı Halk Eğitim müdürü ile görüşmeler yaparak Taraklı ve Taraklı'daki el sanatları ile ilgili bilgiler aldık.

Alan alışması sırasında önceden hazırladığımız görüşme kğitlerini esas alarak sorularımızı yüz yüze görüşme yöntemi ile yönelttik. Aldığımız cevaplar ve gözlemlerimizle ilgili notlar aldık. Yaptığımız her görüşmeyi ses kayıt cihazı ile belgeledik. El sanatının icra edildiği ortam, kullanılan araç-gereç, hammadde ve ürünler ile ilgili fotoğraflar çekerek bunları vakit kaybetmeden fotoğraf listesine numaralandırmak sureti ile geçirdik. Yaptığımız ses kayıtlarını yazıya geçirdik. Kaynak kişiler ile görüşmelerimiz sırasında mümkünse kaynak kişiyi ve bizi yakından tanıyan, kaynak kişinin güvenini kazanmış diğer bir kişiyi yanımızda buldurmaya zen gösterdik. Kaynak kişiyi tedirgin etmemek maksadı ile ses kayıt cihazını dikkat dağıtmayacak bir mesafede buldurmaya dikkat ettik.

Yüz yüze görüşme ve gözlem dışında anket yöntemi de kullanılmıştır. Bölgedeki tüm 8.sınıf öğrencilerine uygulanan anketin amacı çalışmamıza konu olan el sanatlarına ırac olarak başlama yaşında bulunan gençlerin bu el sanatları ile ilgili farkındalık düzeyini belirlemek ve bu el sanatlarına bakışları ile ilgili fikir edinmektir.

Alan çalışması sonrasında elde edilen ürünler gruplandırılarak gözden geçirilmiş, eksik kalan bölümler ve kafamıza takılan soruların olduğu kısımlar ilgili olarak alana geri dönmüştür. Eksiklerin tamamlanmasıyla gruplandırarak incelediğimiz ürünleri Halk biliminin inceleme alanlarını oluşturan maddeleri dikkate alarak tekrar bir araya getirerek alan araştırmasını tamamladık. Alan araştırmasının bütün aşamalarında kaynak taramasına devam ettik.

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMA ALANININ TANITILMASI

1.1.Taraklı Adı

Derleme çalışmalarımız sırasında ilçenin adının nereden geldiği ile ilgili olarak “ Taraklı'nın etrafı eskiden tarak gibi sık ormanlarla kaplı olduğu için bu ismi almış olabilir.” şeklinde bir görüşle karşılaştık. Fakat Taraklı adının çıkış noktası ile ilgili başka görüşler de vardır.

“ Taraklı ilçesi; Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde belirttiğine göre, halkının çoğunun tarak ve kaşık yapımıyla uğraşmasından Taraklı adını almıştır”(Aktaş ve diğerleri, 2003:3). şeklindeki görüş, son yıllara kadar Taraklı adının çıkış noktası ile ilgili hâkim görüştür.

Bir bölgeye adını verecek kadar önemli bir el sanatın iz bırakmadan kolay kolay yok olmayacağı düşüncesi ile derleme çalışmamız sırasında tarak ve tarakçılık ile ilgili kaynaklara ulaşmaya çalıştık. Bölgede satılan ahşap taraklar, Çin malı olduğu anlaşılmasın diye Çince yazılarının üzeri yağlı boya çiçek desenleriyle boyanmış basit örneklerdi. Tüm araştırmalarımıza karşın el yapımı bir tarak veya tarak yapan ustaya ulaşamadık. Bu durum zihnimizde Taraklı adının çıkışı ile ilgili soru işaretleri oluşturmuştur. Ahi Naci İşsever'in “Taraklı” adlı kitabında yer alan ve bölgedeki pek çok el sanatın hala çok canlı olduğu bir dönemden bahsederken kullandığı ifadeler bizi Taraklı adının çıkış noktası ile ilgili üçüncü bir görüş olması gerektiği fikrine götürmüştür.

Bu ifadeler şöyledir:

“Sığır boynuzu, manda boynuzu ve şimşir tarakları ben akran her Taraklılı anımsar. Ne var ki bizim kuşak bile, Taraklı çarşısında, fildişinden, şimşirden ve de hayvan boynuzundan tarak yapan bir dükkân anımsamaz” (İşsever, 1994:157).

Nitekim Taraklı Belediye Başkanı ve Taraklı eski Halk Eğitim Müdürü Sayın Tacettin Özkaraman ile yaptığımız görüşmede kendisi bize son zamanlarda ortaya atılan yeni bir görüşün varlığından bahsetmiştir. Yapılan kaynak taramasında bu üçüncü görüşle ilgili rastlananlar şöyledir:

“Pek çok kaynakta isminin tahta taraklardan geldiği ile ilgili hikâye yazmaktadır. Fakat diğer ilginç bir tez ise Taraklı(eski) kaymakamı Sayın Erdinç Filiz’in gündeme getirdiği gibi Safranbolu ile olan bağıdır. Buna göre Özbekistan’da bir aşiretin de ismi olan Taraklı, Türklerin Anadolu’da boylar halinde dağılmaları ile arada kalan bir akrabalık bağının da ismidir. Buna işaret eden en önemli delil Safranbolu’nun eski isminin de Taraklıborlu olmasıdır. İki bölgeyi de ziyaret edenler aradaki şaşırtıcı mimarî benzerliği hemen fark edeceklerdir. Üstelik iki kentte de Hıdırlıktepe vardır”(Erkmen,2008).

“16. yüzyılda Safranbolu yöresinde yaşayan göçebe cemaatlara “Yörükân-ı Taraklı” yada “Yörükân-ı Taraklıborlu” adı verilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Safranbolu, biri bugünkü Safranbolu İlçe merkezinde “Medine-i Taraklıborlu” diğeri merkezi bugünkü Yörük Köyü (Nefa-i Yörük) adını taşıyan aşiretler için kurulmuş olan Yörükân-ı Taraklıborlu adını taşıyan iki ayrı kazadır. Yörük Köyü ile ilgili yazılı efsanelerde, Yörüklerin 14. ve 15. yüzyıllarda göçer durumda oldukları, kendilerine özgü vergi düzeni ile ayrı bir kariye teşkil edecek şekilde bir kadıya bağlanıp zaman içerisinde yerleştirildikleri ve bu kazanın merkezi olarak bugünkü Yörük köyünün tespit edildiği ve uzun sürede, yüzyıllar boyunca konumlarını devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Köyün efsanede yer aldığı şekilde Karakeçili aşiretine bağlı oymaklar ve Taraklı aşireti mensupları ya da bütününden oluşan biçimde kurulmuş olması kesin olmamakla birlikte ihtimal dahilindedir” (cafein,2008).

“Safranbolu’nun eski adı da Taraklıborlu imiş. Öğrendiğimiz kadarıyla Taraklı bir aşiret ismi. Özbekistan’da Taraklı isimli bir aşiret varmış. Muhtemelen Safranbolu’daki insanlarla Taraklı’daki insanlar aynı kökenden geliyor. Mimari yapılar aynı, sülale isimleri aynı”(mig,2008).

Farklı görüşler olmakla birlikte oymak, aşiret ve cemaat adları birbiri yerine kullanılabilir. Bu konu ile ilgili yaptığımız kaynak taramasında: Taraklı ve Yenice ismiyle bilinen cemaat, oymak ve aşiretlere özellikle dikkat edilmiştir. Fakat Taraklı ve Yenice adları yukarıdaki kaynaklarda belirtildiği gibi aşiret adı olarak değil, yerleşim yeri ve cemaat adı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu konu ile ilgili olarak Cevdet Türkay’ın yazmış olduğu Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar adlı kitapta Taraklı ve Taraklı(Taraklu) cemaatlerinden bahsedilir. İkisi de Yörükân tâifesinden olup, Taraklı cemaatinin yerleşim yeri; Karahisâr-ı Şarkî Sancağı, Turgud Kazâsı(Bolu Sancağı), Tire Kazâsı (İzmir Sancağı)’dır. Taraklı (Taraklu) cemaatinin yerleşim yeri; Saruhan, Kocaeli ve Bolu Sancakları Bursa Kazâsı (Hudâvendigâr Sancağı)’dır. Yenice, Yeniceli(Yenicelü) adları ile bilinen cemaat ise konar-göçer Türkmân Yörükânı tâifesinden olup yerleşim yerleri; Tarsus, Kars-ı Meraş Sancakları, Zülkadriye Kazâsı(Meraş Eyâleti), Edirne Kazâsı(Paşa Sancağı),

Yeni İl Kazâsı(Sivas Sancağı), Marmara-i Aydın Kazâsı(Aydın Sancağı)'dır. Ayrıca Tarıklı(Tarıklü) adında bir oymak ve bir aşiretten bahsedilmekle birlikte bunların bağlı olduğu topluluk ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. İsim benzerliği açısından bu oymak ve aşiret dikkat çekicidir.

Yerleşim yeri adı olarak da karşımıza çıkan Yenice ve Tarıklı isimleri ile ilgili bilgiler şöyledir; Tarıklı Kazâsı(Kocaeli)'nda yerleşen konar-göçer Türkmân tâifesinden Karaca Kürd aşireti, Yenice-i Tarıklı Kazâsı(Hudâvendigâr Sancağı)'nda yerleşen ve Yörükân tâifesinden olan Hacıyâkublar veya Hacıyâkublu ile Karaburcak ya da Karaburcaklı cemaatinden bahsedilir. Ayrıca Tarıklı Kazâsı (Hudâvendigâr Sancağı)'nda yerleşen konar-göçer Türkmân tâifesinden Karacakürd veya Karacakürdlü cemaatleri de vardır. Yenice(Paşa Sancağı)'de yerleşen Konar-göçer Türkmân Ekrâdı taifesinden Badılı(Badılı), Badili(Badilü), Badilli, Badillü, Badilliler, Badili Ekrâdı, Badili Kürdü adları ile bilinen cemaat ayrıca Türkmân tâifesinden Cimikânlı cemaatinin yaşadığı, Yenice Nahiyesi(Hudâvendigâr Sancağı)'nde ise Türkmân tâifesinden Odmanlı(Odmanlu) cemaatinin yerleştiği kaydedilir (Türkay,2001).

Özetlemek gerekirse akın akın Anadolu'ya gelen Türkler; oymaklar, cemaatler, aşiretler olarak hareket etmiş. Bazen buldukları yerlere adlarını vermiş, bazen de buldukları yerlerden ad almışlardır. Tarıklı veya Yenice adıyla bilinen bir yerleşim bölgesinde aynı anda Tarıklı veya Yenice adıyla bilinen bir oymak, cemaat veya aşiretin bulunmadığı, Özbekistan'da hala Tarıklı adı ile bilinen bir aşiretin olduğu, Safranbolu ile Tarıklı arasındaki şaşırı benzerlik ve Anadolu'ya gelen Türk topluluklarının yerleşik yaşama geçmesinin zaman aldığı, bu süre boyunca sık sık yer değiştirdikleri düşünülür ise şöyle bir sonuca varabilir. İster aşiret, ister cemaat diyelim, Tarıklı adı ile bilinen bu topluluğun geçmişi Orta Asya'ya kadar dayanır. Bu topluluk Anadolu'da çeşitli yönlere dağılmış ya da daha kuvvetli bir ihtimalle göç ederek farklı dönemlerde birden fazla yerde bulunmuşlardır. Buldukları bu yerlerden bazılarında adlarını vermişlerdir. Yerleşim yeri adı olarak Tarıklı adının yanına bir dönem Yenice adının eklenmiş olması, daha sonra bu adın çıkarılması bu bölgeye öncelikle Tarıklı adı ile bilinen topluluğun gelecek adı

verdiği, daha sonra Yenice adı ile bilinen topluluğunda buraya yerleştiği, daha sonra bu topluluğun bir bölümü ya da tamamının başka bir yere göç ettiği de düşünülebilir.

Bölümün başında belirttiğimiz Taraklı ilçesinin adının çıkış noktası ile ilgili belirtilen “ Taraklı ilçesi; Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde belirttiğine göre, halkının çoğunun tarak ve kaşık yapımıyla uğraşmasından Taraklı adını almıştır.” şeklindeki görüş bizce eksik ve yanlıştır. Ancak, Taraklı cemaatinin Anadolu topraklarına gelmeden önceki üyeleri, ait oldukları topluluğa adını verecek kadar yoğun bir şekilde tarak yapımında usta olabilirler.

1.2. Taraklı'nın Tarihi

1.2.1. Türk Hâkimiyeti Öncesi

“Antik çağda Bitinya (Bytinia) bölgesinde yer alan Taraklı, Dablais, Doris, Deblis ve Dabla isimleri ile anılmıştır” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:3). “ Bitinya(Bytinia) bölgesi, bugünün Bursa, Eskişehir, Kocaeli üçgeninde Taraklı ve Göynük'ü de içine alan, tarım yönünden elverişli münbit bir bölgedir. Bu özelliklerinden dolayı, bu bölge için birçok savaş yapılmıştır”(Yavuz, 2004:7).

M.Ö.5000 yılında bölgeye gelen Proto-Hititler Anadolu'nun ilk yerlileri kabul edilir. Bu tarihten 3000 yıl sonra Ariler ile karışarak Hitit Devleti egemenliğinde özgür beylikleri kurdular ki bunlar Etiler olarak bilinir. “Anadolu halkına genelde Etiler denilmektedir”(Çapar, 1998:13).

“ M.Ö. 1200 yıllarında Anadolu'ya gelen Frigler, Hitit Devletini yıkarak, Anadolu'nun kuzey-batısına Frigya Devletini kurmuşlardır. Frigler, Batıya doğru ilerleyerek, Bitinya denilen bölgeyi almışlardır”(Çapar, 1998:13).

“Frigyalılardan sonra M.Ö.620'de Lidyalıların eline geçen bu bölge, bu dönemde de önemli bir mevkiye sahip idi. Lidyalılardan sonra Pers İmparatorluğu, ondan sonra da Makedonyalı İskender'in hâkimiyetine girmiştir”(Şahin,2000:351).

Makedonyalı İskender'in ardından 395 yılına kadar Bitinya bölgesinin hâkimiyeti Romalılarda kalmıştır. “Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldığı zaman Taraklı ve Göynük'ün de içinde bulunduğu Bitinya bölgesi, Bizans'ın payına düşmüştür. Bizans, bu bölgede 11. asra kadar hâkimiyetini sürdürmüştür”(Yavuz, 2004:7). Bizans

dönemine ait kalıntıları Taraklı'nın Akçapınar ve Hacialiler köylerinde görmek mümkündür.

“ Türklerin Anadolu'ya yöneldiği 11. yüzyılda Bizans askeri, siyasi ve ekonomik açıdan bitmiş bir vaziyette idi (Yavuz,2004:8). Bu durum Selçuklular'ın Anadolu'ya girmelerini kolaylaştırdı. “ Tuğrul ve Çağrı Bey'ler zamanında bizzat bu hükümdarlar tarafından ya da görevlendirilen şehzadeler tarafından Anadolu'nun fethi hızlandırılmıştı” (Köksal,1999:31).

“Anadolu'da şiddetlenen Selçuklu-Bizans mücadelesinde Malazgirt Savaşı bir dönüm noktası olmuştur. Bu zaferden sonra Anadolu'da Saltuklu, Mengücekli, Sökmenli, Artuklu, Danişmentli beylikleri kurularak Anadolu'da Türk hâkimiyeti pekiştirildi” (Cahen, 1992:24).

“Süleyman Şah İznik'i merkez yaparak Bursa, İzmit, Sakarya havzası, Kocaeli yarımadası ve Marmara kıyılarını ele geçirdi ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin temellerini attı “(Yavuz, 2004:9).

Bölgedeki Anadolu Selçuklu Devleti hâkimiyeti Haçlı Seferlerine kadar sürmüştür. “ I.Haçlı Seferinden sonra Marmara, Ege ve tüm sahil bölgeleri Bizans'ın eline geçti. Türk hâkimiyeti Anadolu'nun içlerine atıldı. Haçlı seferleri Bizans İmparatorluğunu mutlak bir yıkılıştan kurtarmıştır (Öztuna, 1986:83-94).

1.2.2 Türk Hâkimiyeti

1.2.2.1.Osmanlı Dönemi

“Taraklı, Bizans döneminde Bursa Tekfurluğu'na bağlı küçük bir kale şehridir” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:3).

“Osman Bey 1291 yılında Eskişehir civarındaki Karacahisar'ı aldıktan tan sonra Taraklı'yı almayı düşünür ve Harmankaya Rum Beyi Köse Mihal'e fikir danışır. Köse Mihal Sakarya suyunu geçebilmesi için yolu tarif eder. Bu yoldan Mudurnu'ya gitmesini, böylelikle İnegöl'den gelerek Mudurnu'daki Hıristiyanların arasında yaşamaya başlayan, Ertuğrul Gazi'nin arkadaşı Samsa Çavuş'un yardımını alabileceğini söyler” (Aşıkpaşazade,1992).

“ 1291 yılında Osman Bey; Samsa Çavuş ve onun kardeşi Sülemiş ile Harmankaya Rum Beyi Köse Miha’ın yardımlarıyla Göynük, Sorkun, Taraklı taraflarına akınlar yapıp ele geçirmiştir” (Yavuz, 2004:12).

“Taraklı halkı kaşık yapıp sattığından çok zengindir. Bu sebeple Osman Gazi Taraklı’nın yağmalanmasına izin vermemiştir” (Müneccimbaşı, t.y.).

“Tarihi kaynaklarda Taraklı Hisarı’nın kuşatması sırasında Taraklı’da oldukça hasar meydana geldiği anlaşılmaktadır” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:3).

“Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan sonra, sürekli batıya genişleme siyaseti sebebiyle ihmal edilen Taraklı ve Göynük bölgesinde ayaklanmalar çıkmış, Murad Hüdavendigar’ın ağabeyi Bursa valisi ve Osmanlı Devleti’nin veziri olan Süleyman Paşa 1337 yılında isyanları bastırmıştır” (Hammer, 1991:17).

Bu tarihten sonra bölge hızla Türkleşmiş, pek çok kişi Müslüman olmuştur. Bunda Süleyman Paşa’nın bölgeyi iyi yönetmesinin de etkisi vardır. Taraklı ilçesi ile sınırı bulunan Göynük ilçesinde Süleyman Paşa’nın yaptırdığı cami ve hamam bulunmaktadır.

Yakın geçmişe kadar her dönem önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Taraklı, pek çok seyyahın da durağı olmuştur. Bunlardan en bilinenleri İbni Batuta ve Evliya Çelebi’dir.

Fas asıllı ünlü Arap seyyah İbni Batuta 1333 yılında Geyve ve Taraklı’dan geçmiş, “Yenice” diyerek bahsettiği Taraklı’da gördüklerini şöyle anlatmıştır:

“...Burası şirin ve büyücek bir kasabadır. Orada yine bir ahi tekkesi aradık... Yolda gezginci dervişlerden biriyle karşılaştık. Ona “Bu ahi tekkesi midir?” diye sorunca, “Evet” cevabını almış ve Arapça bilen biriyle karşılaşmaktan ötürü sevinç duymuştum. Ancak mevzuu biraz karıştırınca dervişin Arap dilinden sadece evet kelimesini bildiği ortaya çıkmıştı. Zaviye’ye indiğimiz zaman, ahi orada bulunmadığı için hizmetimizi bir öğrenci gördü ve bize yemek çıkarttı. Onunla ahabplığı ilerlettik. Bizim dilimizi bilmemekle beraber, elinden gelen misafirperverliği gösterdi. Belde naibi ile konuşarak, onun sipahilerinden birini bize koşmasını sağladı. Bu suretle hep birlikte Göynük’e doğru yöneldi”(İbni Batuta, 1971:121).

Evliya Çelebi’de Seyahatname adlı eserinde Taraklı’dan bahseder. Verdiği ayrıntılı bilgilerden burada bir süre kaldığı anlaşılmaktadır.

“ ...Oradan kuzey tarafa köprüyü geçerek Sakarya Nehri boyunca “ağaç denizi” denilen ormandan geçtik. Burası bir ormandır ki içinde şehir adamı olmayan nice garip kimseler kaybolup vahşi canavarlara kısmet olmuştur. Defne, ardıç, çan, ıhlamur ağaçlarının kokusundan insanın damağı kokulanır. Güneş içine asla ekti yapmaz. Bu ağaçlıklar içinde nice bir tahta biçecek biçki değirmenleri olup, gemi keresteleri keserler. Bu dağlar dört sancak sınırında olup, gerçekten ağaç denizidir. Bir yanı Bursa, bir yanı İzmit, bir yanı da Bolu ve Kocaeli sancaklarıdır. Etrafı ancak bir ayda dolaşılabilir. Ama seçme yerleri Geyve – Taraklı yolu arasında olan kısmıdır... Taraklı’yı Bursa Tekfuru yaptırmıştır. Osman Gazi’nin fethidir. Kadılıktır. 150 akçelik kazadır, halen kalesi virandır. Ama kasabası bağlı bahçeli, akarsulu bir dere içinde 500 mamur evli, tahta ve kiremit örtülü şirin bir kasabadır. 11 mihrap ve 7 mahalledir. Çarşı içindeki cami çok güzeldir. 1 hamamı, 5 hanı, 6 çocuk mektebi ve 200 dükkânı vardır. Hepsisi kaşık ve tarak yapımıyla uğraştıklarından şehre Taraklı derler. Dağlar safi şimşir ağacı kaplı olduğundan, halkı bunları işleyip Arap ve Acem’e gönderirler. Suyu ve havası çok güzeldir. Bütün dağları ormanlarla kaplı av yeridir. Deresi içinden aktıktan sonra diğer bir nehir vasıtasıyla Sakarya Nehri’ne kavuşur” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:4).

“Yıldırım Bayezid 1399 yılında İstanbul’u kuşatmış fakat Anadolu’da Timur tehlikesi baş gösterince Bizans İmparatoru Yuannis ile bir anlaşma yaparak kuşatmayı kaldırmıştır” (Şahin, 1992:161).

Anlaşmaya, Selçuklu Devletinden bu yana uygulanan, hâkim oldukları bölgeleri göçebe Türkmenleri yerleştirerek Türkleştirme siyasetinin gereği olarak İstanbul’un Türkleştirilmesine yönelik maddeler koyulmuştur.

“ Bizans İmparator’u Yuannis bu anlaşma hükmüne uyararak bugünkü Sirkeci’de Türkler için 700 ev ve camii yaptırmıştır. Bu Türk Mahallesi’ne Taraklı ve Göynük’ten 700 hane getirilip yerleştirilmiştir” (Aşıkpaşazade, 1992:61).

“Buraya yerleştirilen halk, sonradan Müslüman olmuş Rumlar değil, İslam’ı özümsemiş gerçek Türklerdir” (Köprülü, 1988:82).

“Ancak Yıldırım Bayezid, Ankara Savaşı’nda Timur’a yenilince Bizans İmparatoru bu Türk ailelerini İstanbul’dan çıkarmıştır. Buradan çıkarılan Türk aileleri de Tekirdağ’ın o zamanki Göynüklü Köyü ve İstanbul yakınlarındaki Kınıklı’ya yerleştirilmiştir” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:4).

“Osmanlı orduları, Doğu ve Güneydoğuya yaptıkları seferlerle Taraklı ve Göynük istikametini ikmal ve konaklama merkezi durumuna getirmişlerdir. Bu sebeple ilk Bağdat yolu, bu güzergâh üzerinden açılmıştır” (Çapar,1998:19).

“Yavuz Sultan Selim, Suriye ve Mısır seferlerine giderken Taraklı yöresinde konaklamıştır. Yavuz Sultan Selim burada vezirlerinden Yunus Paşa’ya sefer dönüşüne kadar bir cami yaptırma talimatı vermiştir” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:5).

491 yıllık Yunus Paşa Camii ilçe merkezinde olup halk arasında Kurşunlu Cami olarak da bilinir. 1993 yılında restore edilen cami, tüm güzelliği ve ihtişamı ile bölgeye gelen turistlerin dikkatini çekmektedir.

Önemli yollar üzerindeki konumu nedeni ile her dönem önemli bir merkez olan Taraklı’da “...XVI. yy. başlarında nüfus artışı ile birlikte başlayan işsizlik sonucu iş bulamayan medrese öğrencilerinin çıkardığı ve “suhte ayaklanmaları” olarak adlandırılan olaylar XVI. yy.ın ikinci yarısında artarak bölgeye büyük zarar vermiştir” (Çetin, 2006:164).

“ Taraklı XVI. yy.da Hudâvendigâr Sancağı içinde “Nefs-i Yenice-i Taraklı” olarak geçmekte ve kaza statüsündedir” (Çetin, 2006:164).

“XVIII. yy. salnamelerinde Kocaeli Sancağı’nın bir yerleşim birimi olarak görülen Taraklı...” (Çetin, 2006:167) “1831 Osmanlı nüfus sayımında, Cezayir-i Bahr-ı Sefid Eyaleti’ne bağlı Kocaeli Livası içinde yer almakta olup, nüfusu 1998 Müslüman erkekten ibarettir” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:5).

“1846 Devlet Salnamesinden Taraklı’nın, Kocaeli Livası’nın Kastamonu Eyaletine bağlı olduğunu öğreniyoruz. Yine Taraklı’nın 1867 tarihli Vilayet Nizamnamesi’nde Kocaeli Sancağı’nın Hudâvendigâr Vilayetine bağlı olduğunu görülmektedir. 1892 Devlet Salnamesi, Kocaeli Sancağı’nın bağımsız bir sancak olduğu, Taraklı’nın bu idari bağlantısının 1918 yılına kadar sürdüğünü yazar” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:5).

“1893 salnamelerinde Geyve’nin nahiyeleri arasında yer alan Taraklı, Milli Mücadele döneminde önemli ayaklanmalara sahne olmuştur” (Çetin,2006:164).

“1870 Hudâvendigâr Vilayet Salnamesine göre nüfus, 2545 Müslüman erkekten ibarettir. 1888 Yılı Devlet Salnamesi, Taraklı’da bir rüştiyenin bulunduğunu ve bu rüştiyede öğrenci sayısının 60 olduğu belirtilmektedir” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:5).

1.2.2.2.Millî Mücadele Dönemi

“1919 Yunan işgali ile esaret altında kalan Taraklı, Bursa ve çevresinin kurtuluşu ile tekrar hürriyetine kavuşur” (Acun,1996:3).

Taraklı 1987 yılına kadar önceleri İzmit, 1954 yılından sonra ise Sakarya'ya bağlı olan Geyve ilçesinin bir nahiyesidir. “ Geyve ve Geyve Boğazı Millî Mücadele'nin sonuna kadar pek çok saldırıya rağmen devamlı elde tutulan en önemli üs olmuştur” (Yavuz, 2004:18).

Ulaşım ve haberleşme açısından kilit bir noktada bulunan Geyve, Yunan işgalinin yanında Kuvay-ı Millîye karşıtlarının da hedefi olmuştur.

“Ankara'daki Büyük Millet Meclisi'ni hedef alan Bolu, Düzce ve Hendek isyanları Taraklı'ya da sıçramıştır. Göynük'ten 200-300 kişilik silahlı kışkırtıcılar padişah'tan ve İstanbul'dan yana olarak, Kuvay-ı Milliye taraftarı Taraklı'yı Çiğdemlik Tepesi ardında mevzilenerek kuşatmış ve tehdit etmişlerdir. Sonradan 300 kadar isyancı Taraklı'ya tekrar saldırmış ancak Geyve'deki Binbaşı Çolak İbrahim Bey, 30 kişilik bir makineli tüfek birliği ile Taraklı'ya gelerek, makineli tüfeklerin verdiği üstünlükle isyancıları geri püskürterek onlara ağır kayıplar verdirmiştir. Taraklı'da 3 gün kalarak duruma hâkim olan Çolak İbrahim Bey, 1 Mayıs 1920'de Göynük'e doğru yola çıkmıştır” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:5).

“ Mustafa Kemal Atatürk, Geyve Boğazı'ndaki birliklerini teftiş için 15 Haziran 1922 günü Beypazarı, Nallıhan, Göynük ve Taraklı yoluyla Geyve'ye geçmiştir. Bu geçiş esnasında kısa bir süre Taraklı'da kalmıştır” (Çetin, 2006:165).

1.2.2.3.Cumhuriyet Dönemi

“Osmanlı Devleti döneminde kaza olan Taraklı, Cumhuriyetle birlikte 1926-1954 yılları arası bucak(nahiye) olarak kalmış, 1954 yılında ise belediye teşkilatı kurulmuştur” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:6).

Osmanlı döneminde, Bağdat yolu; Cumhuriyet döneminde Ankara yolunun Taraklı'dan geçmesi buranın her alanda gelişmesine vesile olmuş, memleket ortalamalarının üzerine çıkarmıştır.

“Taraklı'da Cumhuriyet dönemiyle birlikte bölge halkının 1950 yılına kadar geçim kaynağı, merkezde ipek böcekçiliği, köylerde ise haşhaş ekimine dayalı olmuştur” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:7).

“1950-1965 yılları arası Taraklı’da ticaret oldukça gelişmiş, Taraklı, ticaret merkezi konumuna gelmiştir. Bu tarihlerde Taraklı-Nallıhan arasındaki köylerin ürettiği bütün ürünler, ceviz başta olmak üzere Taraklı tüccarları tarafından toplanarak İstanbul’a pazarlanmıştır. 1965’ten sonra İstanbul-Ankara yolunun Bolu Dağı güzergahına alınmasıyla ilçe ekonomisi büyük bir gerileme yaşamıştır. O tarihten günümüze kadar. Halkın geçim kaynağı tarım, hayvancılık ve meyveciliğe dayanmaktadır” (Taraklı Kaymakamlığı, 2003:7).

1.3.Taraklı’nın Coğrafyası

“Marmara bölgesinin güneydoğusunda bulunan ilçe Ankara ve İstanbul şehirleri arasında yer alır. Ankara’ya uzaklığı 270 km, İstanbul’a uzaklığı 200 km’dir.

İlçe Adapazarı’na 65 km uzaklıkta, 9220 nüfuslu, 4 mahalle, 22 köy yerleşim biriminden oluşmaktadır.

Bulunduğu konum itibariyle doğuda Bolu ili Göynük ilçesine 28 km, batıda Geyve ilçesine 34 km, Güneyde Bilecik ili Gölpaazarı ilçesine 30 km mesafede bulunmaktadır.

İlçenin yüzölçümü 334 km² olup bu alanın % 20’si tarım alanı , %60’ı orman ve fundalık alan, % 10’u çayır ve mera alanı, % 10’u da tarım dışı alandır.

Taraklı’nın denizden yüksekliği 450 metredir. Çevresindeki dağ ve tepelerin yüksekliği 600 ile 900 metre arasındadır. En yüksek yeri 1499 rakımlı olan Moruklu Tepesi’dir. Arazilerinin tamamına yakını engebelerdir. En yüksek noktaları; Tekirdağ, Çataldağı ile Sivritepe, Belengerme, Moruklu Tepe, Şimşir Kaya, Mahya, Dömen, Çaltepe, Düzcal, Kocakaya, Sazdoruk, Koznakaya, Küllük Doruğu, Kamışlık, Hıdırlık, Çiğdemlik tepeleridir.

Bu dağ ve tepelerin üzerinde önemli yaylalar vardır. Sakarya ilinin en önemli yaylası olan Karagöl yaylası buradadır.

En önemli akarsuyu, Göynük’ten gelip Taraklı’nın içinden geçtikten sonra Geyve’den Sakarya Nehri’ne karışan Göynük çayıdır. Diğer bir akarsuyu da Aksu Deresi’dir. Hark Kanyonu’nda toplanan sular Aksu Deresi’nde birleşip ilçe çıkışında Göynük Çayına karışarak Sakarya Nehri’ne ulaşır.

Ayrıca ilçenin içme suyu ihtiyacının bir kısmının karşılandığı Gürleyik Suyu’u da saymak gerekir. Gürleyik Suyu, Mahdumlar Köyü’nün kurulduğu yamaçtaki kayanın altından doğar. Bu kaynak suyun doğduğu yerde alabalık üretme tesisleri kurulmuştur” (Taraklı Kaymakamlığı, 1994).

BÖLÜM 2: EL SANATLARI VE ZANAAT KAVRAMLARI

2.1.Halk Biliminin İnceleme Alanları İçinde El Sanat ve Zanaatları

Çok sayıda tanımı olmakla birlikte, “Halk bilimi geleneğe bağlı maddi ve manevi kültürü kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir”(Tan, 2000:5). diyebiliriz.

Halk Biliminin maddi kültür öğeleri iç+inde ele alınan el sanatları ve zanaatları halk bilgisi araştırmaları içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Başlangıçta insanların örtünmek, beslenmek ve çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak üzere basit araç yapımıyla başlayan el sanatları, daha sonraları süslenmek, yaşadıkları mekânları süslemek ve artan ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmeye ve türlerinde ise büyük artışlara neden olmuştur (Altuntaş,1992:1).

Nail Tan Halk Bilimi malzemelerini sınıflandırırken el sanatlarının yerini şöyle ifade etmiştir:

“Folklorik malzeme:

1 Bilgi haline gelmiş folklorik malzeme (Atasözleri, destan vs.)

2 Yaşanan folklorik malzeme (gelenek, görenek vs.)

3 Sanat haline gelmiş folklorik malzeme (el sanatları) ”(Tan, 2000:6).

1927-1928 yıllarında Türk Halk Bilgisi Derneği'nin, Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber adlı kitapta Halk Biliminin konu başlıkları belirtilirken “Sanatlara ve Mesleklere Dair Halk Bilgisi” ifadesi ayrı bir madde olarak alınmıştır.

Sedat Veyis Örnek 1977 yılında folkloru 25 başlıkta topladı. Bu başlıklardan biri “Halk Sanatları ve Zanaatları”dır.

Kültür bakanlığı Milli folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı'nın çalışmasıyla 1976 yılında uygulamaya konulan Türk Folklor Arşivi Kılavuzu'nda el sanatları ve zanaatları aşağıda belirtildiği gibi, bir başlıkta ele alınmıştır.

- “ T Halk Sanatı ve Zanaatları
T 100 Yapım tekniklerine göre el sanatları
T 200 Ham maddesine göre el sanatları
T 300 Meslekler
T 400 Halk resmi” (Tan, 2000:7).

Halkbiliminin konuları içinde sanat ve zanaat kavramları yan yana kullanılmıştır. Bununla beraber 1995 yılına kadar kurulan folklor derneklerinin isimleri içinde sanat, el sanatları, halk sanatları, geleneksel Türk el sanatları gibi ifadeler kullanılırken zanaat sözcüğü hiç kullanılmamıştır.

2.2.El Sanatlarının Tanımı ve Sınıflandırılması

Çalışmamızın el sanatları ve zanaatları ile ilgili kaynak araştırması aşamasında bu konuyla ilgili bir kavram ve sınıflandırma kargaşası olduğu dikkat çekmiştir. El sanatları, halk sanatı, köy sanatı, geleneksel sanatlar ve halk plastik sanatları gibi pek çok kavramın birbiri yerine kullanıldığı; bir kaynakta sanat olarak geçen bir çalışma kolunun başka bir kaynakta zanaat olarak gösterildiği olmuştur.

Yukarıda saydığımız sebeplerden ötürü çalışmamıza El Sanatlarının tanımı ve sınıflandırılması ile ilgili bir bölüm eklenmesine karar verilmiştir. Bu konuda Hatice Örcün Barışta'nın hazırlamış olduğu “Cumhuriyet Dönemi Halk Plastik Sanatları” adlı eser oldukça yararlı olmuştur.

2.2.1. El Sanatlarının Tanımı

“Türk halk sanatı halk edebiyatı, halk müziği v.b.gibi işitsel sanatlar, halk oyunları, halk dansları vb. gibi hareketli sanatlar ve el sanatları, el işi olarak isimlendirilmiş olan halk resmi, tekstil işleri vb. gibi iki boyutlu örnekler içeren görsel halk sanatlarından oluşmaktadır” (Barışta, 2005:14).

“Bu sanatlar doğaçlama biçimlendirilmiş iş ürününden, yaratıcı gücün de devreye girdiği artistik el sanatları niteliği arz eden parçalara kadar ulaşan farklı estetik kategorilerde örnekler içermektedir” (Barışta, 2005:14).

Günümüzde el sanatları teknolojideki hızlı gelişme, sanayi devrimine karşı basit araç-gereçler ile üretim yapan ustaların tutunamaması, küreselleşmeyle birlikte

değişen ve çeşitlenen ihtiyaçlar, modanın etkisi ile bize has estetik zevkin yıpratılması veya unutturulması, üretim ve pazarlama da karşılaşılan güçlükler gibi pek çok sebeple oldukça gerilemiş hatta bazıları maalesef kaybolmuştur.

El sanatları ile ilgili sorunların başında el sanatlarının bel kemiğini oluşturan köy nüfusunun giderek azalması, el sanatları ile ilgili bilimsel ve yönetsel kurumlaşmada anlamlı bir bütünlüğün olmamasıdır. Ayrıca el sanatı kavramının tanımlanması ve çerçevesinin belirlenmesi ile ilgili olarak bilim çevrelerinde birbirinden farklı pek çok görüş olmasına karşın, henüz ortak bir sonuca varılamamış olmasını bir sorun olarak sayabiliriz.

Biz de çalışmamızda, kaynak taramasında karşılaştığımız el sanatları ile ilgili çok sayıdaki tanımları alt alta sıralamak yerine, bu kaynaklarda belirtilen tanımların ortak ve birbirini tamamlayıcı bölümlerini el sanatlarının ortak özellikleri başlığı ile maddeler halinde aktarmayı uygun bulduk.

El sanatlarının ortak özellikleri:

- a) Ürünü, el becerisi ve/veya basit araç gereçler ile elde edilir
- b) Ürünü işlenmiş ya da yarı işlenmiş olabilir
- c) Üretim yeri ev, atölye veya çarşı olabilir
- d) Ürünler, yararlı ve/veya süsleyici özelliktedir
- e) Üretim bir veya birden fazla kişi ile yapılır. Diğer kişi veya kişiler aile bireyleri olabileceği gibi, aile dışından bir çırak veya kalfa da olabilir
- f) Biçim, form ve teknikler nesilden nesile aktararak yinelenir de, ürünler el emeğine dayalı olduğundan biri diğerinin aynısı değildir
- g) Araş-gereç ve teknik yönden geleneksel yollar uygulanır
- h) Ait olduğu toplumun geçmişini ve kültürünü yansıtır
- i) Daha çok, asıl geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan kırsal kesim insanınca, mevsimlik veya yarım gün olarak yapılır

- j) Üretim çarşısı veya çarşısı ile bağlantısı bulunan atölye ve evlerde yapılabileceği gibi, kişisel kullanıma yönelik de olabilir
- k) Ülke ekonomisine katkıda bulunur
- l) Mevsime bağlı işsizliği önler
- m) Turizm ve ülke tanıtımına katkıları vardır
- n) Çok fazla sermaye ve istihdam gerektirmez
- o) Hammaddesine göre, yapıldığı yere göre, kullanım alanına göre, tekniğine göre gruplara ayrılarak incelenir
- p) Nesilden nesile aktarılır

Bu maddeleri gruplandırmak ve artırmak mümkündür. Çok sayıdaki kaynaktan derlenen tanımlar birbirini tamamlayıcı niteliktedir.

2.2.2.El sanatlarının sınıflandırılması

El sanatlarının tanımında olduğu gibi sınıflandırılmasında da farklı örnekler karşımıza çıkmıştır. Bunlarda bazıları şöyledir: Hammaddesine göre, yapıldığı yere göre, kullanım alanına göre, tekniğine göre ve meslekten yola çıkılarak ya da yapılan ürünle bağlantılı olarak yapılan sınıflandırmalar.

Hammaddeye göre yapılan sınıflandırma şöyledir:

1. Hammaddesi lif olanlar
2. Hammaddesi taş olanlar
3. Hammaddesi ağaç olanlar
4. Hammaddesi toprak olanlar
5. Hammaddesi maden olanlar
6. Hammaddesi deri olanlar
7. Hammaddesi ince dallar, sapsar ve ağaç şeritleri olanlar” (Onuk, Akpınarlı, 2002:32)

Meslekten yola çıkılarak yapılan sınıflamada el sanatları şöyle ifade edilir

Alemcilik, bastonculuk, bakırcılık, beşikçilik, bıçakçılık , boncukçuluk, boyacılık, cam altı ressamlığı, çarıkçılık, çinicilik, çömlekçilik, demircilik, dericilik, dokumacılık, dülgerlik, halıcılık, işlemecilik, kalaycılık, kaşıkcılık, keçecilik, kilimcilik, koşumculuk, köşkerlik, kuyumculuk, nakışlı çul dokumacılık, nalbantlık, oyacılık, örgücülük, örücülük, saraçlık, semercilik, sepetçilik, süpürgecilik, taşçılık, tenekecilik, tentenecilik, fırıncılık, üzerlik işçiliği, yazmacılık ve yorgancılık olarak dizilmektedir” (Barışta, 2005:14).

El sanatları kullanım alanı yönünden de sınıflandırılmaktadır.

- “1. Günlük kullanım eşyaları
2. Ev dekorasyonunda kullanılan eşyalar
3. Giyim ve giyim aksesuarında kullanılan eşyalar
4. Süslemede kullanılan eşyalar
5. Kitap ve ciltler” (Onuk, Akpınarlı, 2002:33)

Uygulanan teknikten yola çıkılarak yapılan sınıflandırmada ise dallar “ oymacılık, kakmacılık, dokumacılık, örgücülük, örücülük, yazmacılık v.b.”(Barışta, 2005:14) sıralandığı gibi farklı kaynaklarda

- “ 1. Dokumacılık
2. Örücülük
3. İşlemecilik
4. Oymacılık, kakmacılık
5. Çömlekçilik
6. Dericilik
7. Minyatür
8. Yazım sanatları (hat)” (Onuk, Akpınarlı, 2002:33) şeklinde de sıralanmaktadır.

2.3. Zanaat Kavramı

“Zanaat: El veya makine ile yapılan işlere denir. Mesela çilingirlik veya kunduracılık birer zanaattır.

Zanaatkâr: (Os. Pişver, harif) El ile yaptığı işi kendine meslek ve maişet vasıtası edinen işçi ve usta ki sanatkârdan başkadır ve onun gibi bedii bir eser vücuda getirmez. Bunlara eskiden “harif” yani hırfet erbabı manasına harif denir ki herif tabiri bundandır. Mesela kundura yapan bir ustaya sanatkâr denilmeyip zanaatkâr tabir olunur. Bir mimar sanatkârdır, fakat o mimarın çizdiği resme göre binayı inşa eden bir duvarcı sanatkâr olmayıp zanaatkârdır. Bu itibarla sanat yani bir şeyi yapmak bilgisi,

biri sanatlara aid olmak üzere güzel sanatlar ve diğeri, zanaatlar olarak iki kısma ayrılır” (Arseven,1975:448).

Çalışmamızda yola çıkarken konu olarak el sanatları ve zanaatları seçildi. Fakat kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler, zanaat sözcüğünün halk arasında yaptıkları işin karşılığı olarak kullanımının fazla olmadığını göstermektedir. Günümüzde bazı bilim çevreleri de zanaat sözcüğünün kapsamını daraltma yönünde eğilim göstermektedir.

Bölgede görüştüğümüz kaynak kişilerin hiç biri yaptıkları iş ile ilgili konuşmalarında zanaat sözcüğünü kullanmamıştır. Kaynak kişiler “sanata gitmek”, “sanata vermek”, “sanat yapmak”, “sanatı olmak” gibi ifadeleri sıkça kullanmalarına rağmen zanaat sözcüğü ile ilgili kalıplaşmış hiçbir söz tespit edilmemiştir.

Son dönemlerde yazılmış kaynaklar da bizi doğrular niteliktedir.

Prof. Dr. Hatice Örcün Barışta zanaat kavramı ile ilgili olarak “Cumhuriyet Dönemi Halk Plastik Sanatları” adlı kitabında şöyle demiştir:

“Günümüzdeki gidiş yeniden el becerisi olan ustanın değer kazanmasına makineleşme sürecinde zanaat kelimesinin yerini sanat kelimesinin almasına neden olmuştur. Bu durum önceleri zanaat olarak isimlendirilen sonra el sanatları tamlaması altında kümelenen bir grup işin sanat kavramı ile ifade edilir olmasını sağlamış ve güzel sanatlar dışında kalan dallar sanat kavramı çevresine kümelenmiştir” (Barışta,2005:15)

Prof. Aydın Uğurlu da bu konu da benzer görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Sanat” ve “El sanatı” gibi sözcükler Türkçede teknolojisi gelişmiş olan ülkelerin anlatımı doğrultusunda anlam kazanmıştır. Kullandığımız “Sanat” sözcüğü Arapça “San’a” kökündendir. Anlamı yaratıcılık istemeyen zekâ ve beceri ile oluşturulan “zanaat” dediğimiz ameli uğraşları kapsar. Araplar sanat sözcüğünü bu günkü anlamı için “fen” sözcüğünü kullanır. Bir ara dizde de Güzel Sanatlar için fen’in çoğulu “Funun-u Nefise” daha sonra “Sanayi-i nefise” kullanılmıştı. Farsça sanat karşılığı hüner”dir. Eski Türkçede güzel sanat dışında uğraş veren kunduracılık, demircilik, saraçlık ve benzeri zanaat erbabı kişilere “ehl-i hiref”, mesleklere “hirafet” sözcükleri kullanılırdı. Görülüyor ki Türkçede sanat, güzel sanat, el sanatı, zanaat türü sözcüklerin anlam ve kapsamı net değil. Öte yanda akademik anlamda, klasik güzel sanat anlamı çağımızda kendi özünü ararken alışılmış sanat sözcüğünün kapsamı genişlemiş ve insanların gereksinimlerine yönelik mütevazı işler yapan seramik, mimarlık, grafik ve tekstil örnekleri de sanat adına değerlendirilmeye başlandı” (Uğurlu,1992: 441).

BÖLÜM 3: SAKARYA İLİ TARAKLI İLÇESİNİN EL SANATLARI VE ZANAATLARI

Sakarya'nın tarihi yerleşim yerlerinden biri olan Taraklı ilçesi Osmanlı Devleti'nin filizlendiği önemli bir kültür merkezidir.

Bu ilçe günümüze ulaşan Türk mimarisi tarihi evleri yanında halk sanat ve zanaatları ile de bilinmektedir. Taraklı yakın bir geçmişe kadar el sanatlarının adeta altın devrini yaşadığı bir yerdir.

Önemli ticaret yolları üzerinde bulunuşu hammadde kaynaklarının uygunluğu gibi sebeplerle ticaret ustalığı, ustalık ise ticareti geliştirmiştir. İlkokuldan çıkan hemen her çocuğun elinden tutularak sanata(çıraklığa) verilmesi bu yüzdendir.

Taraklı'daki el sanatlarını anlayabilmek için, bu kültürü yaratan topluluğu yakından tanımak gerekir. Daha öncede belirttiğimiz gibi Taraklı ilçesinin bir mahallesi dışında tamamı Manavdır. Manavlar ile ilgili olarak kaynak taramasından elde ettiğimiz bilgiler şöyledir:

Manav sözcüğü bizde, Oğuz Türklerinden olan, Türkçeden başka dil bilmeyen, yerleşik düzene önceden geçmiş, çalışkan, yerli, gelenek ve göreneklerine bağlı, uyumlu, sakin, ağırbaşlı bir topluğu ifade etmek için kullanılır.

Manavlar Anadolu'ya ilk yerleşen topluluklardan olup“ Osmanlı Devleti'nin kurulduğu bölge sayılan Aşağı Sakarya, Batı Anadolu'da Bursa çevresi, Batı Karadenizde Kastamonu ve çevresinde yaşamaktadırlar” (Yavuz, 2004:20).

Manavlar, eskiden olduğu gibi günümüzde de genellikle kırsal kesimlerde yaşamaktadır. Sakarya'nın “Hendek, Geyve, Pamukova, Taraklı ilçeleri Manav'dır. Merkeze Bağlı; Budaklar, Çelebiler, Çökekler, Tavuklar, Büyük Esence, Küçük Esence, Sarıcalar, İmamlar, İlyaslar, Poyrazlar, Kamışlar gibi önemli köyler de Manav köyleridir” (İyiyol, 2003:3). Bunun dışında Sakarya'nın diğer ilçelerinde de çok sayıda Manav yaşar. Örneğin Ferizli ilçesinin nüfusunun büyük bölümü Manavdır.

Manav sözcüğünün anlamına ilişkin ifadeler ise şöyledir: “ Türkistan’daki Kazak-Kırgız ve Sibirya’daki Yakut Türklerinde kullanılan koryucu soylu kişi ve boy beyi manasına gelen “ manap” ve “manag”dan geldiği tahmin edilmektedir” (Yaşa,1999:289).

“ Çağatay Türklerinde “asilzade” manasına gelen manap, Kırgız Türkçesinde ağa, bey anlamında kullanılmaktadır”(Aktaş, 2002:10).

Bazı kaynaklarda “ Manav olarak adlandırılan Sakarya ve civarında yaşayan topluluğun Yörük oldukları ve Antalya civarından geldikleri bu topluluğa Manav denildiği...” ile ilgili ifadeler bulunmaktadır (İyiyol, 2003:4). Buna delil olarak Antalya’da Manavgat adıyla bir yerleşim yeri bulunması ve Cevdet Türkay’ın Osmanlı İmparatorluğu’nda oymak, aşiret ve cemaatler ile ilgili yazdığı kitapta Anamur’da kışlayıp Aladağ’da yaylayan, Manavlar Perakendesı Cemaatı adıyla bilinen Yörük topluluğundan bahsetmesi gösterilmektedir.

Sonuç olarak Manavlar gelenek ve göreneklerine bağlılıkları yanında, köylerde yaşamayı tercih etmeleri, yerleşik düzende kalmaları gibi sebeplerle Maddi kültür öğelerinden el sanatlarını bölgede en iyi yaşatan ve aktaran topluluk olma özelliğindedir.

Taraklı ilçe merkezinde yaşamış 60 yaş üzerindeki erkeklerinin neredeyse tamamı bir alanda ustadır. Bu ustalıklar kaşık yağlama, kaşık nakışlama, semercilik, saraçlık, mutaflık, helvacılık, gazozculuk, baston ve tarak yapımı, demircilik, yabacılık, kunduracılık gibi alanlardadır.

Kadınlar ise sadece dokuma, kaşık nakışlama, kaşık yağlama, elışı ve ipek böcekçiliği ile ilgilenmişlerdir.

Taraklı’da görüştüğümüz her usta mutlaka ilkokul mezunudur. Kendi ifadeleriyle okuldan çıktıktan sonra babaları tarafından sanata verilmişlerdir.

Bir çocuk ,(yine kendi ifadeleri ile) sanata yazıldıktan sonra artık onun üzerinde en fazla söz sahibi olan kişi ustasıdır. Usta isterse çırağını kendi bahçe işlerinde bile kullanabilir. Ancak aile çocuğunu bu işlerde kullanmak isterse ustadan izin alması gerekir.

Usta çırağına yalnızca sanatını öğretmekle kalmaz, deneyimlerini de aktararak onu hayata hazırlar.

ıracılık, çırağın kabiliyetine ve öğrenilen işe göre 6 ay ile 4 yıl arasında değişen sürelerde yapılabilir. Bazen ıracı usta olamaz. Bir dükkânda birden fazla ıracı ve kalfa olabilir. Bazen bir dükkânda hem ıracı, hem kalfa, hem usta olabilir.

Çırağın kalfa olabilmesi için ustasından izin alması gerekir. İzin alan ıracı artık kendi dükkânını açabilir. Bu izin bir çeşit sözlü diploma, izin günü adı verilen etkinlik de diploma törenine benzetilebilir. Bölgede ıracılık yapan kişiler kalmadığı için “İzin Günü” de uzun yıllardan beri yapılmamaktadır. Bu gelenek ortadan kalkmadan önce yavaş yavaş bozulmalar başlamış örneğin önceleri pide dağıtılırken sonraları git gide bisküvi, lokum gibi şeylerle geçiştirilmeye başlanmış sonra da terk edilmiştir.

Kaşıkcılar demirciler ve dokumacılar haricinde görüştüğümüz her kaynak kişi bize mutlaka izin gününden bahsetmiştir. Bu çırağın ömür boyu unutmayacağı özel bir gündür.

Ustasından izin alacağına dair bilgiyi alan ıracı bir hafta-on gün içinde kahvede pide dağıtmak suretiyle izin gününü düzenler.

Bu günle ilgili ayrıntıları Ahi Naci İşsever şöyle aktarmaktadır.

Bu kutlamaya yakın dükkânların hatırı sayılır ve geçiştirilemeyen diğer ustaları da çağırılabilir. Yemekten önce mi sonra mı pek önemli olmasa da genellikle sonra, büyükler kahvelerini içerken ıracı ustasının elini öper. Ustası da hiç uzatmamaya dikkat ederek, sadece kendi hayır duasını hazır olanların şahit olacağı bir açıklıkla esirgemedi söyler.

Der ki:

“Bugün hepimizin de şahit olduğu gibi, pidesini yediğimiz bizim ıracı İbrahim zanaatını ikmal etmiş olup esnaflığa izinli kılınmıştır. Ben ustası olarak meslek hayatında bizden öğrendiklerinin hakkını vermesini, bizim onda varsa hakkımızın gani gani helal olmasını Cenab-ı Hak’tan dilerim...”

Yalnız ustalığa terfi eden ıracı asla ustasının yanında kendi ustalığından söz açamaz. Hangi yaşa gelirse gelsin ustasına saygıda kusur etmez. Bayramlarda ustasının elini öpmeye gider” (İşsever,1994:168).

Taraklı’da bir iki kuşak ıracı yetiştirmiş ustalara “Koca usta” denir.

“Taraklı yöresinde bir esnaftan ödünç takım istemek çok mu çok abes karşlanır. Oluru alınmadık iğneye çırak el uzatamaz. Kazara ödünç takım veren çırak dükkândan atılır” (İşsever,1994:149).

3.1.Demircilik

Taraklı'nın el sanatlarını anlatırken en eski Türk sanatlarından olan demircilikle başlamak gerekir. Demir ve demirciliğin Türk kültüründeki yerini Göğüş ve Sorkun şöyle ifade ediyor;

“Altay, Orhon ve Yenisey dolaylarında yapılan kazılarda Türk maden işçiliğinin en eski örnekleri bulunmuştur. Altın, bakır ve tunçtan yapılmış eşyaların yanı sıra demir işçiliğinin de özel bir yeri vardır. Orta Asya Türkleri için eski bazı kaynaklarda “Demir üreten ve bu madeni en iyi işleyen kavim.” olarak söz edildiğine rastlanmıştır.

Orta Asya maden sanatını Selçuklu ve Osmanlılar çok ileri düzeye getirmişlerdir. Maden işçiliği silahlar gündelik eşyalar ve süs eşyaları olarak 3 ana gruba ayrılabilir. Türklerde maden işçiliğinin gelişmesinin nedeni olarak, Selçuklu ve Osmanlı gibi Türk devletlerinin sürekli savaş halinde olmalarını gösterebiliriz” (Göğüş, Sorkun, 2008).

Demircilik ile ilgili yapılan kaynak taramasında Anadolu ve Abbasova'nın Türklerin demircilikte üstün olduklarını dile getiren ifadelere de rastladık. Bu ifadeler şöyledir:

“Hunlar, demirden gayet güzel silahlar yaptıkları gibi günlük kullanılan mutfak eşyasını da ustalıkla işlemişlerdir. Demirden yaptıkları silahlar, ünlü ve komşularıninkilerden üstündü. Buluntular Hun Türkleri'nin demir işletmeciliğinde sanatkâr olduğunu gösterir” (Anadol-Abbasova, 2007:76).

Türk halk inanışları içinde demir ve demircilik önemli bir yer edinmiştir. Gerek kaynak taramalarında gerekse, alan araştırmamız sırasında bu inanışlarla ilgili örneklere rastlanmıştır.

“*Taraklı Göynük ve Çevresindeki Eski Türk İnançlarının İzleri*”adlı yüksek lisans tezinde şu bilgilere rastlanmıştır:

“Eski Türkler demiri mukaddes mana saymışlardır. Bu inanç Türklerin İslam ile tanışmasından sonra da devam etmiştir. Demirciliği Türkler şerefli meslek saymışlardır. Türk, Çin ve Arap kaynaklarının hepsinde Türklerin atalarının demirci olduğundan bahsedilmektedir.

Bir Yakut atasözüne göre demirciler ve şamanlar aynı yuvadan çıkmadır. Türkler demiri ulu, büyük yani kutsal bir madde bilirlerdi” (Yavuz, 2004: 46).

Birçok yerde olduğu gibi Taraklı'da da demircilerin parasının mutlaka helal para olduğuna inanılır. Görüştüğümüz kaynak kişiler, yakın bir zamana kadar hacca gidecek olan kişilerin paralarını demircilerle değiştirdiklerini belirtmiştir.

Taraklı'da sıcak demircilik denince akla gelen yer, bir köy görünümünde olan Yenidoğan mahallesidir. Mahallede toplam beş işyeri vardır. Bu işyerleri içinde en büyük olanı Gülay Yanık'ın işyeridir. Diğer işyerleri Ahmet Yanık, Cevat Yanık ve İsmail Özçelik ve Murat Küçükboncuk adlı ustalara aittir.

Fotoğraf 1: Gülay Yanık'ın işyeri

Yenidoğan mahallesinde demircilik ile geçinen 6 hane vardır. Bunlar 15 yıl önce Bolu ili Mudurnu ilçesinden göç etmiş ailelerdir.

Bu aileler erkek çocuklarının tamamını çok küçük yaşlardan itibaren demirci olarak yetiştirmektedir. Demirciliğin Hz Davut'tan bu yana nesilden nesile devam ederek kendilerine kadar geldiğini ve bundan sonrada böyle devam edeceğini söylemektedirler. Ailenin bütün erkekleri iş yerinde beraber çalışır. Genelde kadınlar demircilik yapmaz. Fakat Murat Küçükboncuk usta işyerinde eşi ile beraber çalışmakta hatta eşinin kendisinin yaptığı çoğu işi yapabildiğini söylemektedir.

İşyerlerinde aile bireylerinin yanı sıra mahalleden ya da çevre köylerden tutulan işçiler de çalıştırılmaktadır.

Demirciliğe önceleri seyrederek başlayan çocuklar 15-16 yaşına geldiğinde eline çekici alabilecek olgunluğa erişir. Yirmili yaşlara geldiğinde büyük ustalık gerektirmeyen basit işleri tek başına yapabilir. 45-50 yaşları ise ustalık zamanıdır. .

Yenidoğan mahallesindeki demirciler balta, nacak, kazma gibi tarım ve iş aletlerinin yanı sıra, bu aletlerin çelikleme denilen tamir işlerini yapmaktadırlar. Bunlardan başka kapı kulpu iç ve dış mekân aksesuarları bahçe duvarı ve parmaklık da yapılmaktadır. Bu işlerin yapımında iş yerleri arasında doğal bir işbölümü oluşmuştur. Örneğin bazı işyerleri sadece tarım aleti ve bu aletlerin tamirini yaparken, bazı yerler örgü işinden kapı kulpları, bahçe kapısı ve parmaklıklar yapmaktadır. Daha zor ve ince işler ise Gülay ustanın işyerinde yapılmaktadır.

Fotoğraf 2: Murat Küçük Boncuk'un işyerinden bazı ürünler

Fotoğraf 3: Gülay Yanık ustanın yaptığı nar

Fotoğraf 4: Gülay Yanık ustanın yaptığı dış mekân süsü

Fotoğraf 5: Gülay Yanık ustanın nar ile ilgili yaptığı diğer çalışmalar

Fotoğraf 6: Gülay Yanık ustanın yaptığı fındık dalı

Fotoğraf 7: Gülay Yanık ustanın yaptığı ve kültür evinde sergilenen enginar.

Fotoğraf 8: Gülay Yanık ustanın henüz tamamlanmamış olan ve Hz Âdem ile Hz Havva'nın cennetten atılmasını anlatan çalışması.

Fotoğraf 9: Örgü işi kapı kulpu.

Sıcak Demirciler hammadde olarak ağaç kömürü, özellikle ardıç kömürü ve kullanılmamış yeni demir kullanır. Buradaki demirciler hammaddelerini Adapazarı, Bursa ve İstanbul'dan almaktadır. Yapılacak işe göre seçilen lema, demir, çelik veya sac çeşitli araç-gereç ve makineler ile şekillendirilir. Bu makinelerden bir kısmı örneğin üzüm denilen küçük topları yapmaya yarayan makinenin bir bölümü Gülay Yanık'ın kendi buluşudur.

Fotoğraf 10:Gülay Yanık ustanın işyerinde yapılmış üzüm salkımları.

Demircilerin kullandığı başlıca araç gereç ve makineler: Şahmerdan, çeşitli büyüklükte kısıçlar, örgü kısacı, mengene, yan anahtar, yaşmak baskısı, yan baskı,

lema kısıaç, düğüm kısacı, taban baskı, örs, parmak izi, keski, el makası, yanık yağ ile çalışan fırın, ocak, demir bükme makinesi, hidrolik prestir.

Çalışmamız sırasında kaynak kişilere hammadde, yapım teknikleri, usta çırak ilişkileri, ustası oldukları sanatın pirini bilip bilmedikleri, ürünleri ve kullandıkları araç-gereçler gibi konularda sorduğumuz sorular yanında mutlaka usta oldukları alan ile ilgili inanış, efsane, hikâye, atasözü veya deyim olup olmadığı soruldu.

Gülay yanık usta bize demircilikle ilgili olarak çok eskiden beri anlatılan fakat zamanla bozulup değişerek günümüze kadar gelen şu efsaneyi anlatmıştır:

Hz Davut, Hz Süleymanın'da babasıymış aynı zamanda Hz Süleyman yeryüzünde en uzun yaşayan bir insan ve çok adaletli de bir insan. O da peygamberdi Hz Davut'da peygamber. Artı kendisi sultanmıştı. Hani bizim dilimize göre padişahmıştı diyelim. Hz Davut'a Allah tarafından keramet verilmiş. Verilmiş ama haberi yokmuş. Hanımına da verilmiş bir keramet. Hz Davut çiftçilerin demirini sabanını yapıyomuştı toprak işleyebilmeleri için. Allah tarafından zaten ona o şekilde emir verilmişti. Hz Davut çiftçilerle çalışırken, onların demirini yaparken, sabanını yaparken bir gün bir müşterisiyle münakaşa etmiş. "Ustam demirimi çelikle" demiş. Hz Davut demirini yapmış. Uzun parçaları eklemiş sıcak demiri elleriyle tutarak ve yumruğuyla ezerek sabanını yapmış. Müşterisi nerden koydun çeliği diye sorunca Hz Davut eliyle işaret ederek işte böyle koydum çeliği diyerek sabanın üstüne, ek yapılan yerine bir çizik atıyor. Bu gün hala sabanların üzerinde bu çizik vardır hiçbir usta da bu izi yok edemez. Bu izi yok etmek için sıfırdan yeni saban yapman lazım ama sabanı tamir edersen (çeliklersen) o iz mutlaka oluşur.

Bu olaydan sonra bir gün Hz Davut evinde hanımıyla otururken başından geçen olayı anlatır. Hanımı o keramet yalnızca sende değil bende de var keramet demiş. Hz Davut demiş " Hayır! Keramet bende." Sendeydi bendeydi derken hanımı sen yarın görürsün demiş. Ertesi gün Hz Davut çalışıyor. Çırağını eve gönderiyor öğlen yemeğine. Hz Davut un hanımı dükkâna yemek götürmek için eve gelen çırağa elini (ya da serçe parmağını) gösteriyor. O anda Hz Davut da ocakta iş yapıyomuştı. Bir anda elleri yanmış atmış demiri ve keramet bozulmuş. Ondandır Hz Davut hanımından utanıyor. Kerametim bozuldu diye dağlara kaçıyor. Fakat hiç bi namazı bırakmazmıştı. Hele cuma namazlarını

Köylüler gelmişler hanımıyla takaza etmişler. Hz Davut nerde? Davut Ali nerde? Hanımı demiş böyle böyle. “O” demiş. “Çeşitli simalara girebilir. Onu yakalamak isterseniz cuma camilerinin önüne kömür dökün. Kesinlikle bastırmaz. Kim toplarsa odur.” demiş. Bütün cuma camilerinin önüne kömür dökülmüş. Hz Davut cumaya gitmiş. Kömürleri yerde görünce basmamış. Eliyle toplayıp cebine doldurmuş. Böylece Hz Davut’u yakalamışlar ama Hz Davut kerametini bir daha geri alamamış. Mesleğine devam edebilmek için ağaçkakana bakarak çekici, arka ayaklarıyla tuttuğu ekmeği ağzına götüren köpeğe bakarak kısacı, hindiye bakarak da körüğü buluyor.

3.2 Kaşıkçılık

Halk kültürününün maddi kültür öğeleri arasında sayılan el sanatları içinde, ahşap işleri pek çok çeşidi ile önemli bir yere sahiptir.

“Anadolu’da beşikten mezara kadar pek çok yerde kullanılan ağaç işlerinin çok eski örneklerine ne yazık ki rastlayamamaktayız. Ancak Selçuklulardan kalma yapı ve kümbetlerde kapı ve rahle gibi eserler ile mezar sandukalarının da olduğu bilinmektedir. XII. ve XIII. Yüzyıllardan itibaren gerek yapılarda gerek diğer eşyalarda değişik tekniklerin kullanılması ile ortaya çok nitelikli eserlerin çıktığı görülür.

Ahşaplar; yazma kalıpları, dokuma tezgâhları gibi el sanatları araçları yapımında; kağıt, döven, karasaban, yaba gibi tarım araçları yapımında; tavla, tesbih, çerçeve, sandık, kalem, ağızlık, baston, düğme gibi kullanım eşyası ve aksesuar yapımında; kapı kanatları, panjur, ahşap kilitler gibi mimari unsurlarda; kaşık, oklava, çanak, tekne gibi mutfak araçları yapında; mızrak, ok, yay gibi savaş araçlarında; bağlama, zurna, keman, kaval, kaşık davul gibi müzik araçları yapımında kullanılır” (Göğüş ve Sorkun,2008).

“Kaşığa ilk kez İsviçre’de göller bölgesindeki ilk hayat izlerine ait yapıtlar arasında rastlanıp örnekleri görülür. Henüz madeni çatal-kaşık kullanılmayan devirlerde sanatçılar bütün beceri ve çabalarını tahta kaşıklara dökmüşlerdir” (Özbostan, 2000:24).

Türklerde “Kaşıkçılığın öncesi; Selçuklulara kadar dayanmaktadır. İlk sanatkarların Karaman’dan Konya’ya geldikleri görülür” (Özbostan, 2000:24).

El sanatları, üretildiği bölgenin iklim şartları, doğa koşulları, kolay ve ekonomik olarak elde edilebilen malzemeleri gibi etkenlerle bölgeden bölgeye çeşitlilik gösterir. Taraklı’nın etrafındaki dağlarda kaşık yapımına çok uygun olan kayın ve

şimşir ağaçlarının bolca olması ahşap işlerinden kaşıkçılığın burada gelişmesinin sebeplerinden biridir

“Ağaçla yapılan ürünler kapsamında yarı serbest bir meslek dalı olarak uygulanan kaşıkçılık özellikle orman köylerinde yapılmaktadır. 1983 yılında yapılan bir saptamada Konya, Korucu(İvrindi Balıkesir), Taraklı (Sakarya), Çan(Çanakkale), Bademli(Cevizli Antalya), Isparta Yalvaç, Trabzon (Köprübaşı Göneşara) vb gibi yörelerde kaşık yapılmakta olduğu; boyasız kaşıkların Bademli(Antalya), Kemaller Alballar, Esenyurt, Uğurlu(Taraklı Sakarya), Saruhanlar, Köpenez(Gediz, Kütahya), Kılıcılar, ikizce(İvrindi, Balıkesir) köylerinde de yapıldığı ve bunların Konya, Korucu ile Taraklı’da boyandığı anlaşılmaktadır” (Barışta, 2005: 324).

“Emekli bir öğretmen olan Ahmet Özdemir’in yıllar önce uzun bir zaman diliminde yapmış olduğu derleme çalışması ile 1950’li yıllarda Sakarya’da 416 adet tahta kaşık, tabak-çanak ve çömlek türünü tespit etmiş, bu türlerde kullanılan eşya, turistik ve süs eşyası olarak 64 000 adet imal ederek Türkiye ve Dünyanın çeşitli yerlerine sevk etmiştir. Merkeze bağlı Adliye Köyü’nde kurulan atölyede civar köylerden temin edilen ehil ustalarla imalat devam etmiş; imalat motiflerini, Kız Enstitüsü mezunu kız motifçiler yapmışlardır. Ayrıca 242 tür tahta Kaşıktan 118 000 adet imal ederek yurt içine ve yurt dışına dağıtılmıştır” (Özbostan, 2000:25).

“Taraklı halkı tahta oymacılık ve kaşıkçılık geleneğini günümüzde de yaşatmaktadır. Uğurlu, Esenyurt, Alballar ve Kemaller Köylerinde bu zanaat devam etmektedir” (Eroğlu ve Diğerleri, 2003:161).

Taraklı’da kaşık yapımını dört aşamada incelemek gerekir. Birinci aşama ağacın en sade biçimiyle kaşık şekline dönüştürülmesidir ki, bu iş eskiden beri Taraklı’nın köylerinde yapılır.

Kaşık yapan bu ustaların asıl geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Kendi ifadeleri ile yağ, tuz parası için kaşıkçılık yapmaktadırlar. Kadınlar kaşık yapımıyla ilgilenmezken, yine kendi ifadeleri ile eli aylak kalan hemen her erkek bu işi yapar. Kaşıkçılık; mutafılık, semercilik, kunduracılık gibi usta çırak ilişkilerini düzenleyen sıkı kurallar içinde öğrenilmez. Kaşıkçılar küçük yaştan itibaren büyüklerinden görerek, kendi istekleri doğrultusunda kaşıkçılığı öğrenmişlerdir.

Köy evlerine bitişik inşa edilen, en fazla üç ustanın aynı anda çalışabileceği kadar küçük ve alçak olan, aynı zamanda da aydınlık olmasına özen gösterilen kaşık odaları, kaşık yapma işi için kullanılır.

Kaşık yapımında suya dayanıklı olan şimşir ağacı ile güneşe dayanıklı olan kayın ağacı kullanılır. Görüştüğümüz kaynak kişiler şimşir kaşığın daha makbul olduğunu söyledilerse de şimşir ağacının azalması, daha sert olduğundan işlenmesinin zor olması ve güneşe dayanıklı olmadığından satış tezgâhlarında uzun süre bekletilememesi gibi sebeplerle kaşıkları daha çok kayın ağacından yaptıklarını belirtmişlerdir

Kaşık ağacın en çok gövdesinden yapılmaktadır. Ancak kaşık yapılacak ağacın gövdesinin çapının 15cm'den az olmaması gerekir. Kaşıklık ağaçlar seçilip kesildikten sonra bir süre bekletilerek ağaç dinlendirilmektedir. Ağacın kolay işlenebilmesi için ne kuru ne de tamamen yaş olması gerekir. Çok kurumuş ağaçlar suda bir süre bekletilmektedir. (Koca, 2008)

Ağacı Geyve ve Pamukova'daki işletmelerden alan ustalar Taraklılı demirciler tarafından yapılmış, çehresinin pürüzlü olmamasına özen gösterilen özel aletlerle kaşık yaparlar.

Kaşık yapımında kullanılan aletler törpü, kafa kazıyan, iç kazıyan, sap kazıyan, bıçak, iğdi, keser, nacak, eğe, masat ve girit taşıdır. Aletleri keskinleştirmek için eğe ve masat kullanılır. Fakat en son aşama olarak girit taşı ile üstünden geçilerek aletlerin keskin tarafının pürüzsüz olması sağlanır.

Fotoğraf 11: Girit taşı

Öncelikle ağaç iki kaşık boyunda kesilerek nacak ile kabaca kaşık şekline sokulur. Bu işleme “taslama” denir. Kaşığın boyu keserin sap kısmına konulan işaret ile ayarlanır. Daha sonra yine nacak ile kafa ve sap kısmındaki fazlalıklar alınır. Bu işleme “iğinek” denir. Kaşıkçı tezgâhı üzerinde keserle kaşığın iç kısmı oyulur. Bu işleme de “keserlek” denir.

Fotoğraf 12: Gürgen ağacından yapılmış kaşıkçı tezgâhında keserlek işlemi.

Kafa kazıyan, sap kazıyan ve iç kazıyan ile kaşığın içi, dışı ve sapı kazınarak düzeltilir. Daha sonra sıra “yalaklama” ya gelir. Buda iğdi ile kaşığın içindeki izlerin yok edilmesidir. En son aşamada kaşık zımparalanır. Yün ve keçe ile perdahlanır. Kaşığa kaba şekli verildikten sonra daha ince çalışılarak yollanmadan önceki son işlemlerinin yapılmasına perdahlamak deniyor. Ağacın kaşık haline getirilmesinde temel iş yontmaktır.

Fotoğraf 13: Eğe, i kazıyan, i kazıyan, sap kazıyan, masat

Fotoğraf 14: Trp, törpü, kafa kazıyan, bıçak, bıçak, iğdi, iğdi, bıçak, keser

Fotoğraf 15: Kaşık odasında çalışan ustalar.

“Kaşıkçıların gün içinde belli çalışma saatleri olmamakla birlikte genelde Cuma günleri Cuma namazı saatinde ve hafta sonları çalışmamaktadırlar. “Ustadan ustaya farklı kaşık şekilleri bulunmaktadır. Ustanın pratikliğine bağlı olarak günde 100 kaşık yapılabilmektedir” (Eroğlu ve Diğerleri, 2003:165).

Taraklı’da kaşık yapımının diğer aşamaları ise baskı, boyama ve yağlamadır. Köylerden toplanan kaşıklar Taraklı merkezinde yaşayan aileler tarafından yazılır, nakışlanır ve yağlanır. “Taraklı halkı yayla köylerinde yapılmış kaşığı işletme ustadır. Taraklının her hanesinde yılda altı, yedi bin kaşık yapılırdı. Genelinde dışında kalan beş, altı aile Taraklı kaşıkçılığına yön verirler” (İşsever, 1994:148).

Köylerden toplanan kaşık öncelikle ince zımpara kâğıdı ile zımparalanır. Kaşık üzerine mürekkeple yapılan süsleme işine kaşık yazma veya çizme denir. Önceleri elle yapılan bu iş sonraları Taraklı esnaflarından Saatçi Arif ve Oğlu Saatçi Nevzat adıyla bilinen ustaların yaptığı lastik kalıpları “viktorya boya” denilen boyayla ıslatılmış keçelere basıp daha sonra kaşığın iç, ümük veya sap kısmına bastırarak yapılmaya başlanmıştır. Bu baskıların sap baskı, ümük baskı ve iç baskı olmak üzere

üç çeşidi vardır. Bu gün bu lastik baskılardan hemen her evde bulunur. Bu baskılar desenlerine göre al yanak, ağır baskı, üç güller, yapraklı, ilmekli, yalı karanfili, kelebek gibi isimlerle bilinir.

Fotoğraf 16: Alyanak, kelebek, ağır baskı

Bazı kaşıkcılar sap baskılarına kendi isimlerini kazıttırmıştır. Sap baskıları kaşığın iç baskısına uygun olarak seçilerek basılır.

Fotoğraf 17: Sap baskıları

Baskı işlemi bittikten sonra sıra kaşığı boyamaya gelir. Bu işe kaşık nakışlama da denir. Nakışlama ucu kırık tığ ya da ince çubukların ucuna ip kadar inceltilmiş pamuğu sararak ve bunu fırça yerine kullanarak yağlı boya ile yapılır. Genellikle kırmızı ve yeşil tonları az da olsa simli boya kullanılır. Yağlama işi yazın başında yapıldığından aileler kaşık yazma ve nakışlama işlerini önceden bitirirler. Yağlanmış

kaşık dışarıdan sanki cilalanmış izlenimi verir. Kaşığa parlaklık vererek güzelleştirmek ve dayanıklılığını artırmak için yapılan yağlamada, bezir yağı denilen keten tohumu yağı veya zeyrek yağı ile çam sakızı karıştırılarak kullanılır. Bu karışıma “ruga” denir. Bu gün Taraklı’da bu karışımı hazırlayan bir kişi kalmıştır.

Vezir yağı hazır alınır. Vezir yağı kaynatılıp içine çam sakızı katılarak ocaktan indirilir. Kaşıklar yağlanırken özel karışım güneşin altında bekletilir. Bu, karışımın gaz yağı kullanmaya gerek kalmadan incelmeye için yapılır. Kaşık yağlama işini genelde kadınlar yapar.

Kaşık ilk yağlandığında 3 gün içi 3 gün dışı kurutulur ve her gün sabah erken saatlerde çevrilir. Sonraki yağlamalarda 2 günde bir çevrilse de olur. Mayıs ayından sonra kaşık yağlama işine başlanır. Kaşıklar yerden yüksek ve aralıklı dizilmiş tahtalardan oluşan tezgâhlarda kurutulur. Kaşık 12 günde tezgâhtan kaldırılır.

Kaşık yapma işini köylerde yalnızca erkekler yaparken, kaşık yazma, nakışlama ve yağlama işlemlerini bütün aile işbirliği içinde yapar. Bu işlerden herhangi birinde maharetli olan kişilere tane hesabı parayla da bu işler yaptırılır. Kadınlar bu işlere daha yatkındırlar.

Fotoğraf 18: Çeşitli boy ve desenlerde kaşıklar

Maddi kültür öğeleri ile manevi kültür öğeleri arasında sıkı bir bağ vardır. Birbirlerini zaman içinde etkiler ve geliştirir. Kaşıkçılık ta Taraklı kültüründe önemli bir yere sahip olduğundan atasözlerine, deyimlere konu olmuştur. Bunlara örnek vermek gerekirse:

- “Herkes kaşık yapar ama sapını düz düşüremez.
- Her yerde kaşık yapılır ama marifet Taraklı kaşığı gibi karın doyurmasıdır.
- Kaşıkçı keseri gibi hep kendine yonuyorsun” (Eroğlu ve Diğerleri, 2003:161)

Bir toplumu böylesine derinden etkilemiş bir el sanatı bugün maalesef yok olmaya doğru gitmektedir. Her alanda olduğu gibi bu alanda da Çin pazarından gelen malların yarattığı haksız rekabet ortamı, pazarlama da yaşanan zorluklar, maliyetin artması gibi sebepler de bu yok olmayı hızlandırmaktadır.

3.3. Mutaflık

Taraklı'nın kaybolmaya yüz tutan el sanatlarından biri de mutafıktır. Eskiden 10-15 dükkân 50-60 tane kalfa olduğundan bahsedilmektedir. Usta çırak ilişkisi içinde öğrenilen bir el sanatıdır. Mutaflıkta da çırak kalfalığa geçmek için ustasında izin alır ve izin günü yapar.

Mutaflık dokumacılığa benzemekle birlikte hammaddesi yalnızca keçi kılıdır. Tezgâhları da diğer dokuma tezgâhlarından farklı özel mutaf tezgâhıdır.

Taraklı konumu gereği bir ticaret merkezi haline gelirken çevre illerden gelen kimi ustalar burada sanatlarını öğretmiş, o el sanatının Taraklı halkının gözünde piri olmuştur. Mutaflıkta da durum böyledir. Görüştüğümüz kaynak kişi 1952 yılında mutafılığa başladığını. O tarihten 50-60 sene önce Bursa'dan Taraklı'ya gelen Osman Usta'nın, ustanın da ustası yani pir olduğunu söylemiştir. Bu usta Taraklı'da bir süre kaldıktan sonra gitmiştir.

Mutaflık, urgancılığa da benzer. Mutaflık kilim, heybe, kılçan, yük hayvanlarına kolan, yem torbası, çuval, torba yaptığı gibi urgan da yapabilir. Fakat mutafılık ile urgancılığı ayrı birer el sanatı olarak kabul etmek gerekir. Urgancının hammaddesi kendir lifidir. Urgancı ile Mutaflık kullandığı çıkırık da birbirinden farklıdır.

Urgancının çıkırığı daha büyük olup elle döndürülür, mutafklar ise çıkırık ya da diğer adıyla çarkı beline takıp ipi geri geri giderken aynı zamanda çekerek döndürür.

Taraklı'daki mutafklar sarı, siyah ve beyaz keçi kılı kullanır. Genelde keçi kılı köylüler kendisi getirir. Koyu zemin üzerine daha açık renklerle yolak, namış denilen desenler yapılır.

Mutafın kullandığı araç gereçler ezgane, çark, tezgâh, tarak ve ezganeden geçirdiği kılları koyduğu çuvaldır.

Ezgane bir tahta parçasının alt ve üst ucuna çakılmış dörder çividen çapraz olarak geçirilmiş iplerden oluşur. Köylüden alınan keçi kılı rengine göre ayrıldıktan sonra 4-5 sefer ezganeden geçirilir. Ezganeden geçirilen kıllar torbaya konulur. Mutaf beline bağladığı çarkla geri geri giderek ip çeker. Çekilen ip tezgâha yerleştirilir ve Taraklılı demircilerin yaptığı yaklaşık 3,5 kg. ağırlığındaki mutaf tarağının yardımı ile dokunur. Büyük parçalar kanatlar halinde dokunarak sonradan birleştirilir. Dokunan bu parçalar çok dayanıklı olup 20-30 yıl bozulmadan kalabilir. Daha ucuz olan naylon çuvalların çıkması, yük ve binek hayvanlarının azalmasıyla kolan, at çulu gibi ürünlere ihtiyacın azalması ile mutaflık Taraklı'da neredeyse yok olmuştur.

Taraklı'da şu anda çalışan mutaf kalmadığı gibi bize örnek oluşturabilecek bir mutaf tezgâhı da bulamadık.

İlçedeki İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin tamamı üzerinde yaptığımız anket çalışması gösteriyor ki, eskiden bu el sanatlarına çırak olarak başlama döneminde olan gençlerin en az farkında oldukları el sanatı mutaflıktır. Öyle ki kaynak kişimizin torunu dedesinin mutaf olduğunu bilmemektedir.

Fotoğraf 19: Mutafların yapıldığı mutaf tarağı.

Fotoğraf 20: Mutafların yaptığı bir kilim

Fotoğraf 21: Kùltür evinde sergilenen mutaf 6rnekleri

3.4. Dokumacılık

Taraklı'da yaşatılmaya çalışılan el sanatları içinde dokumacılık, son yıllarda oldukça 6n plana çıkmıştır. 6yle ki "Taraklı bezi" denilen dokumalar marka olma yolunda ilerlemektedir.

K6ylerden toplanan tezgâhlar ve bu tezgâhlardan kopya edilerek yapılan yeni tezgâhlar Toplum Merkezinde toplanmış, Taraklı Halk Eğitim Merkezi'nin açtığı kurslarla Taraklı'da dokumacılık yeniden canlandırılmıştır.

Fotoğraf 22: Toplum Merkezindeki mekikli dokuma tezgâhları

Taraklı bezi önceleri keten bitkisinden elde edilen iplikler ile bazı yün türlerinden üretilen iplikler ve Taraklı köylerinde yetiştirilen ipek böceklerinden elde edilen ipek iplikleri bitki kökleriyle doğal olarak boyayarak yapılırken bu gün hazır alınan pamuklu iplik, az da olsa ipek iplik ve pala bezi dokumasında kullanılan kalın, naylonlu ipliklerle yapılmaktadır.

Toplum Merkezinde bulunan tezgahların tamamı mekikli tezgahlar olup; çubuk, oklava, kücü, tefe, ayakcak, geledir, çakıra, mekik, çımbar, oklavaları sabit tutmaya yarayan ağırlık taşı gibi parçaları vardır. (Bk.Ekler)

Ayrıca mekik masuralarını sarmak için kullanılan bir düzenek vardır ki bu düzeneğin bölümleri: kelebek, kecire ve çıkırıktır.

Fotoğraf 23: Kelebek, kecire, çıkırık

Taraklı bezinin dört çeşidi bulunmaktadır. Bunlar: rtmelik kumaş, donluk kumaş, pala bezi ve gyneklik kumaş.

rtmelik kumaş gayet ince olup fitillidir. Fital kumaşın sağlamlığını artırır. Tek renk ve beyaz dokunur. U kısımları desenli veya desensiz olabilir. "...yaygın olarak kullanılan motifler arasında büyük benzerlikler görülmektedir. Bunun en büyük sebebi motiflerin kuşaktan kuşaağa aktarılarak günümüze kadar ulaşmış olmasındır" (Eroğlu ve Diğerleri, 2003:158).

rmelik kumaştan yapılan çok büyük rtmeler eyize konulur. Ayrıca Toplum Merkezinde rtmelik kumaştan tl, sehpa örtüleri ve masa örtüleri de yapılmaktadır.

Göyneklik kumaş rtmelik kumaştan biraz daha kalın olup fitilsizdir. Tek renk beyaz dokunur. Göyneklik kumaşın yapımında pamuk iplik kullanılır.

Bu bez çeşidinden yapılan gyneklerin yakası olmaz. Çeyiz sandıklarına koyulur ve yakası kullanılacağı zaman kesilir. Ayrıca koltuk altına gelen kısma üçgen şeklinde bir ek parça koyulur. (Bk. Ekler)

Göyneklik kumaştan i amaşırđ, peşkir ve çarşaf yapılır ve bunlar da yine eyize konulur.

Donluk kumaş ise göyneklik kumaşın renkli olanıdır. Bu kumaşta Taraklı'ya özgü renk ve desenler kullanılır. Taraklı kadınının geleneksel kıyafeti olan bir çeşit şalvar bu bezden yapılır.

Önceden eski kumaşların birer cm genişlikte kesilerek uç uca eklenmesiyle elde edilen ipliklerden yapılan pala bezi bugün patiklik ip diye bilinen naylonlu ipin biraz daha kalın olanından renkli ve desenli olarak dokunur. Taraklı bezinin en kalın ve dayanıklı çeşididir. (Bk. Ekler)

Pala bezi kilim ve araba koltuklarına örtü olarak kullanılmaktadır. Kaynak kişilerimiz pala bezinin önceden her genç kızın çeyizinde olduğunu, parçalar birbirine eklenerek halı olarak kullanıldığını, özelliklede yatak odalarının halılarının mutlaka pala bezinden yapıldığını iletmişlerdir.

Dokuma işi yapılırken dokunacak kumaşın kalınlığına göre ipler iğneler, kücü ve tarak değişir. Her kumaş çeşidi için ayrı tarak kullanılır.

Gelen ip önce kaynatılarak sağlamlaştırılır. Kaynatma işlemi ipin sağlamlığını artırır. Kazanlarla kaynatılan suya bir bardak nohut, bir çay bardağı zeytinyağı, bir su bardağı da ayrı bir kaptaki 1 lt suyla eritilen un katılır. Kaynatılacak ipliğin tamamı bir seferde kazana koyulur. Kullanılan su tekrar kullanılmaz. İplerin hazırlanarak tezgâha yerleştirilmesi bir haftalık bir zaman alır.

“Taraklı bezi kullanıldıkça güzelleşir rengi beyazlar, teri emer, kendi kendini temizler.”(K.K.2008)

Dokuma işini Taraklı'da kadınlar yapar. Geçmişte dokumacılığın nesilden nesile aktarımını anlatmak gerekirse, ilkokuldan çıkan kızlar evde annelerinden bu işi öğrenir. Masura sarma, çubuk ve masura değiştirmeye başlanır. Tam anlamıyla öğrenilmesi 5-6 ay kadar sürer.

3.5.Saraçlık

Türklerin ata olan tutkusu, saraçlıkta gelişmelerini de beraberinde getirmiştir.“Hunlar, atları için eğer işçiliğine de önem verirlerdi. Eğinin etrafı. Genellikle sarkan kordonlarla veya püsküllerle süslenmekte idi. Yüzü ise, yün aplike

ile grifonlar ve efsanevi hayvan resimleri ile doldurulmuştur”(Anadol, Abbasova, 2007:294).

“Eyer ve at takımları yapımı, meşin üstüne sırma iplik işleyen usta olarak tanımlanan saraç ve saracın zanaatı olarak tanımlanan saraçlık Kastamonu, Eşme, Bursa, Konya, İstanbul. İzmir, Urfa, Isparta-Yalvaç, Aydın-Karacasu vb. gibi merkezlerde yapıla gelmektedir.

Saraçlık, Bursa’da da gelişmiş bir meslektir. Bursa merkezdeki saraçlar ahır saraçlığı dışında ince saraçlık da yapmaktadır” (Barışta,2005:177).

“Taraklı’da saraçlığın uzun bir geçmişi vardır. Taraklı ve civarındaki saraçların bir zamanlar Osmanlı ordusunun koşum ve kuşamlarını yaptığı bilinmektedir” (İşsever,2003).

Taraklı’da saraçlık deyince akla gelen kişi Şeytan Nuri Amca adıyla bilinen ustadır. Bu usta oğlundan başka çırak yetiştirmemiştir. Bu ustanın ustasının Bursa’dan geldiği söylenmektedir. Bu konuyle ilgili olarak İşsever şöyle demektedir:

“Şeytan Nuri Amca, mesleğinin hakkını verecek sadakatte, helal süt emmiş, istikbal endişesi taşıyan, helal ekmek arayacak, insan gönlünün değerini bilen, hayvanlara acıyan, kolay beri sinirlenmeyecek, bağ bahçe işine hamarat, çarşıya yakışacak, eli anahtar çalımı bir çırak beğenemediği için oğlundan başka çırak yetiştirmedir” (İşsever, 2003:159).

Bu gün Taraklı’da kalan son saraç Şeytan Kadir lakabıyla bilinen ustadır. Kendisi önceden dükkânında başka çıraklar çalıştırdığını belirtmiştir. Bu ustanın dükkânı kapalı olup evinin alt katına taşıdığı araç-gereç ve malzemelerle ufak tefek işler yapmaktadır.

Fotoğraf 24: Kadir Yılmaz’ın (Şeytan Kadir) işliği

Ustadan aldığımız bilgilere göre, buradaki saraçlar sığır derisinden dizgin, at yuları ve binek gemi, manda derisinden at tasması, ayrıca eğer yapar. Eğerin Çerkez eğerı ve beylik eğerı gibi çeşitleri vardır.

Saraçın kullandığı araç-gereçlerden bazıları; danalya, biz, çıt çıt makası, balıkgözü, deri kesme makası, zincir kırma makası, çarklı zımba, pergel, teber, kerpeten...

Fotoğraf 25: Pergel, teber, danalya, biz

Bu aletlerden bazıları aile yadigârı ve yaklaşık yüz yıllıktır.

Fotoğraf 26: Deri kesme makası, balıkgözü, zincir kesme makası, çarklı zımba, kerpeten

Çalışmamız sırasında pek çok kaynak kişiden yararlandık. Bunların bir kısmı belli bir el sanatında usta olmuş kişilerken bir kısmı da Taraklı'da yaşayan, buranın kültürünü bilen, yaşayan ve el sanatları ile ilgili gözlem yolu ile belli bir bilgi

birikimine ulaşmış kimselerdi. Bu kaynak kişilerden biri bize Taraklı'da saraçlık ile ilgili bazı ön bilgileri sunduktan sonra, saraçlığa ilgisinin ata olan sevgisinden kaynaklandığını belirtmiş ve bize at ile ilgili şu iki kalıplaşmış sözleri iletmiştir.

“Alma alı(tembel olur), sat yağızı(edepsiz olur), besle kırır(beslemeye iyi gelir.), Bin doruya (sert, sadık ve uysal olur) , alma kula, bir pula(gevşek, tembel olur), meğer kuyruk yele siyah ola.” (K.K.2008)

“1 toy iyidir, 2 toy daha iyidir, 3 toy en iyidir, 4 toy yaramaz.” (K.K.2008)

3.6. Semercilik

Taraklı'nın belli başlı el sanatlarından birisi de semerciliktir. “Eşek, beygir ve katır gibi binek hayvanlarının sırtına yerleştirilen yük ve insan oturtulmak için tasarlanmış bir nesne olan semer bazı yörelerde palan olarak isimlendirilmektedir” (Barışta, 2005: 129).

Önceleri 30-40 çırağın çalıştığı, 10'dan fazla semerci dükkânının bulunduğu Taraklı'da, bu gün Orhan Gazi Çarşısındaki tek dükkân da kapalı durumdadır.

“Semercilik Taraklı'dan başka Tosya, Adapazarı, Tarsus, Yalova, Tokat, Beypazarı, Mudurnu, Kayseri-incesu, Çankırı-Yapraklı, Kastamonu-Devrekani, Tire, İvrindi, Konya, Afyon, Kahramanmaraş, Isparta-Yalvaç gibi merkezlerde de yapılmaktadır” (Barışta, 2005: 130).

Belli ölçülerde yapılarak önceden hazırlanmış semerler de satılabilir. Ancak esas olan kumpas kullanarak hayvan üzerinde ölçüm yapmak suretiyle çatmayı ayarlayarak semer yapmaktır ki bu işin en zor kısmı olup semercinin ustalığını gösterir.

“Semerin yapımına iskeletinden başlanır. İskelet yaparken her ağaç kullanılmaz. Özellikle kayın ağacı tercih edilir. Köylüler tarafından kesilen kayın ağaçlarının bodur olmamasına, ağacın kambur taraflarının kesilmesine özen gösterilir” (Eroğlu ve diğerleri, 2003:163).

İskelet: ön çatma, arka çatma ve ön çatma ile arka çatmayı birleştirecek şekilde, sağ ve sol taraflara üçer tane yerleştirilen tahtalardan oluşan ve kaburga denilen bölümlerden oluşur. Bu kaburgaların hayvanın sırtına batmayacak şekilde eğimli

olması gerekir.

Fotoğraf 27: Semer iskeleti

Kaburga deliklerini açmak için tokmak kullanılır.

Ön çatmada tille asmaya yarayan kocacık demirleri bulunur. Bu demirler Taraklı'nın demirci ustaları tarafından yapılır.

Daha sonra semerin altında çuldan astar içine kamış doldurup sıkıştırmak suretiyle minder yapılır. Bu minder de yine hayvanın ölçüsüne göre ayarlanarak yapılır. Minderin alt tarafına Balıkesir'den getirtilen ve koyunyününden yapılmış keçe, gerdirilerek yerleştirilir. Minderin üst tarafında, iskeletin hemen altında kalan kısımda ise keçi derisinden "sahtiyan" vardır. Bu deri Nallıhan'dan alınır. Sahtiyanı kesmek için kullanılan makasa "kırtlay" denir.

Fotoğraf 28:Semerin iç kısmından ayrıntı

“Ergonometrik bilgi de gerektiren ve hayvanın yiğitlik ölçüsüne göre çeşitli boyutlarda tasarlanan ağaç çatı benzerlik göstermesine karşın kaplama ve süsleme biçimlerinde bazı bölgesel farklılıklar göze çarpmaktadır” (Barışta, 2005: 130).

Süsleme, keçeyi geçirdikten ve kocacık demirini yerleştirdikten sonra yapılan en son işlemdir. Çatma desen, muska desen, güllü desen gibi çeşitleri vardır.

Fotoğraf 29: Semer yapımında kullanılan bazı araç-gereçler

Semerin kullanım alanı oldukça azaldığından son kalan semerci ustası bir süre süs amaçlı küçük semerler yapmıştır. Bu semerler Taraklı Kültürevi'nde sergilenmektedir.(Bknz.Ekler)

3.7 Kunduracılık

Bugün geleneksel usullerde ayakkabı yapan kunduracı yoktur. Kunduracılık ile ilgili kaynak kişilerden derlediğimiz bilgiler şöyledir.

Yemenicilik ayrı bir el sanatı olmakla birlikte bu işi Taraklı'da kunduracılar yapar. El sanatlarının en canlı olduğu dönemde Taraklı'da 50-60 tane kundacı kalfası olduğu söylenmektedir.

Kunduracılar yemeni dışında; kundura, iskarpin, zenne, gelin ayakkabısı ve çocuk ayakkabısı yapar.

Kundura ise vakite derisinden olur. Vakite derisi Mudurnu'dan alınır. Kundurada "monta" denilen metal çiviler kullanılır.

Yemeni çivisiz olur. Altı gön denilen manda derisinden yapılır. Yemeni derisi İstanbul Gazlıçeşme'den getirilir. Yemenin dıştan dikişi görünmez. Önce tersten dikilir. Sonra düzü çevrilir ve çapraz dikişlerle süslenir.

Yemeninin iki Taraklı'da iki anlamı vardır.“Yemeni bizde: Ya, kadınlarımızın başlarına örttükleri desenli başörtü anlamındadır. Ya da adamlarımızın kullandığı hafif, bağısız gerektiğinde arkasına basılarak kullanılan bir tür terlikleşebilir ayakkabıya da denir” (İşsever,1994:178).

İskarpın derisi İstanbul'dan gelir. Erkek ayakkabısıdır. İskarpinde tahta çivi de kullanılır. Bu çiviler dışarıdan hazır gelir. İhlamur kavak diş budak gibi ağaçlardan yapılır. Taban astarı “meşin” denilen koyun derisinden olur ve içine yapıştırılır.

Fotoğraf 30: İskarpın, tahta çivi

Kadın ayakkabısına zenne denir. İskarpın biçiminde dikilir. Bayan ayakkabılarında nalça olmaz.

Çocuk ayakkabısına postal, sandal ya da babu denir.

Gelin ayakkabısı ise erkek ayakkabısına benzer. Rugandan, topuklu, iki düğmeli(bağcıklı), siyah renkte olur. Kırmızı ve sarı renkte de yapılabilir. Fakat en çok siyah ve kırmızı olanlar tercih edilir. Rugan eşek veya at derisinden olur. Bu derinin özelliği çatlamamasıdır.

Kerata gibi uzun saplı olup, ayakkabının içinde kalan çivileri yontmaya yarayan alete “İç raspa” denir.

Ayakkabı kalıptan çıkınca fenerli cila ile boyanır. Ayakkabının altı cam ile kazınıp şimşir sürülerek parlatılır.

Deriden kesilerek yapılan ayakkabı yüzüne “saya” denir.

“Çiriş” kunduracılıkta kullanılan bir çeşit yapıştırıcı olup kauçuğun üzerine benzin dökülerek yaklaşık iki gün bekletilmesi ile elde edilir.

Kar suyunun ayakkabıyı bozması için kışın ayakkabının üzerine giyilen lastiğe Taraklı’da “merdane”denir.

Kunduracılık da usta- çırak ilişkisi içinde öğrenilir. Çırak önceleri çivi düzeltme, camla kazıma, fenerli vernik yapma gibi işleri yapar. Saya kesme ve kalıba geçirme gibi işler daha sonra öğrenilir. Çırak 3-4 yıl karşılıksız çalışır. Daha sonra işi öğrenirse izin alarak kalfa olur. Cumartesi günleri usta çalışmaz. Çıraklar tamir işi yapar. Usta satış yapar.

Bir usta günde ortalama iki çift ayakkabı yapar.

Taraklı’da kunduracılık fıkralara da konu olmuştur.

“ Kunduracı: “ Bir harmandan, bir harmana dayanır.” Diyerek yaptığı ayakkabıyı över. Fakat köylü aldığı ayakkabı sağlam çıkmayınca sinirlenir ve kunduracıya giderek: “ Hani bir harmandan, bir harmana dayanır dı?” der. Kunduracı hiç oralı olmayarak: “Canım dayanır dediysek senin harmanından komşunun harmanına kadar dayanır dedik.” diye cevap verir.”

SONUÇ

Sakarya ilinin güney ucunda ve merkeze 65 km uzaklıktaki ilçe sırası ile Hitit, Frig, Lidya, Pers, Batı Roma, Bizans ve Osmanlı sınırlarında kalmıştır. Bizans döneminde “Dablais”, “Doris”, “Deblis” ve “Dablai”, Osmanlı imparatorluğu döneminde ise “Tarakcı”, “Taraklı”, “Yenice” ve “Taraklı Yenicesi” isimleri ile bilinmektedir.

Taraklı adının çıkış noktası ile ilgili birden fazla görüş vardır. Bizim görüşümüz ise şöyledir: ister aşiret, ister cemaat diyelim, Taraklı adı ile bilinen topluluğun geçmişi Orta Asya'ya kadar dayanır. Bu topluluk Anadolu'da çeşitli yönlere dağılmış ya da daha kuvvetli bir ihtimalle göç ederek farklı dönemlerde birden fazla yerde bulunmuşlardır. Buldukları bu yerlerden bazılarına adlarını vermişlerdir. Yerleşim yeri adı olarak Taraklı adının yanına bir dönem Yenice adının eklenmiş olması, daha sonra bu adın çıkarılması bu bölgeye öncelikle Taraklı adı ile bilinen topluluğun gelerek adını verdiği, daha sonra Yenice adı ile bilinen topluluğunda buraya yerleştiği, daha sonra bu topluluğun bir bölümü ya da tamamının başka bir yere göç ettiği de düşünülebilir.

Sakarya geçmişten bugüne kadar her dönem göç aldığından karışık bir nüfus yapısına sahiptir. Taraklı ilçesi ise bu göçlerden etkilenmeyerek nüfusunun homojen yapısını korumuştur. Nüfusunun tamamını (Yenidoğan Mahallesi ve ilçede görevli bazı memurlar hariç) Manavlar oluşturur. Manav sözcüğü bizde, Oğuz Türklerinden olan, Türkçeden başka dil bilmeyen, yerleşik düzene önceden geçmiş, çalışkan, yerli, gelenek ve göreneklerine bağlı, uyumlu, sakin, ağırbaşlı bir topluluğu ifade etmek için kullanılır.

Manavlar gelenek ve göreneklerine bağlılıkları yanında, köylerde yaşamayı tercih etmeleri, yerleşik düzende kalmaları gibi sebeplerle Maddi kültür öğelerinden el sanatlarını bölgede en iyi yaşatan ve aktaran topluluk olma özelliğindedir.

Taraklı kuruluşundan 1965 yılına kadar önemli ticaret yolları üzerinde bulunmuştur. Bu durum ilçenin işlek bir ticaret merkezine dönüşmesi yanında, el sanatlarında gelişmesine de sebep olmuştur. Şüphesiz bu gelişmede hammadde kaynaklarının bolluğu gibi sebepler de etkili olmuştur.

Taraklı'nın içinden geçen İstanbul-Ankara yolunun Bolu Dağı güzergâhına taşınması ile ticarete hızlı bir gerileme yaşanmış, ilçe nüfusu azalmıştır. Bu durum hemen hemen bütün el sanatlarında canlılığı azaltmış, geliri azalan ustalar daha az çırak yetiştirmeye başlamıştır.

Kültürün devamlılığı açısından maddi kültür öğelerinin, özellikle el sanatlarının bozulmadan yaşatılması, korunması, belgelenerek gelecek nesillere aktarılması çok önemlidir. Bu düşünceden hareketle bizde Taraklı'da var olan ancak kaybolmaya yüz tutmuş el sanatlarının son temsilcileri ile görüşerek el sanatları çevresinde kümelenmiş tüm maddi ve manevi unsurları derlemeye çalıştık.

Bu çalışmamızın amacı: eskisi kadar canlı olmamakla birlikte halen yaşayan, fakat yok olmaya yüz tutmuş el sanatlarımızın geriye kalan az sayıdaki temsilcilerinin konuyla ilgili bilgi, birikim, duygu ve düşüncelerini çok geç olmadan gelecek nesillere aktarmak maksadıyla derlemek, bu el sanatlarının bölgedeki turizmin gelişmesi ile doğru orantılı olarak gelişeceği gerçeği göz önünde bulundurularak, el sanatlarını kalkındırmaya yönelik başlanan ve gelecekte de artarak devam edeceğini düşündüğümüz çalışmalara katkıda bulunabilmektir.

Çalışmamız kaynak taraması ile başlamış, alan araştırmasının planlanması ve hazırlıkları tamamlanması, alanda yapılan yüz yüze görüşme ve gözlem dışında anket çalışmaları yapılması her aşamada kaynak taramasına devam ederek toplanan bilgilerin önce gruplanması daha sonra tekrar anlamlı bir bütün haline getirilerek bir sonuca vardırılması şeklinde olmuştur.

Çalışmamız sırasında sanat ve zanaat kavramları çevresinde kümelenen kavram kargaşası dikkat çekmiş. El sanatlarının en doğru tanımını bulmak yerine el sanatları ile ilgili tanımların içinde geçen tamamlayıcı öğelerin maddeler haline dönüştürülmesi tercih edilmiştir. Bu maddeler şöyledir:

- a) Ürünü, el becerisi ve/veya basit araç gereçler ile elde edilir
- b) Ürünü işlenmiş ya da yarı işlenmiş olabilir
- c) Üretim yeri ev, atölye veya çarşı olabilir
- d) Ürünler, yararlı ve/veya süsleyici özelliktedir

- e) Üretim bir veya birden fazla kişi ile yapılır. Diğer kişi veya kişiler aile bireyleri olabileceği gibi, aile dışından bir çırak veya kalfa da olabilir
- f) Nesilden nesile aktarılır
- g) Biçim, form ve teknikler nesilden nesile aktararak yinelenirse de, ürünler el emeğine dayalı olduğundan biri diğerinin aynısı değildir
- h) Araş-gereç ve teknik yönden geleneksel yollar uygulanır
- i) Ait olduğu toplumun geçmişini ve kültürünü yansıtır
- j) Daha çok, asıl geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan kırsal kesim insanınca, mevsimlik veya yarım gün olarak yapılır
- k) Üretim çarşısı veya çarşı ile bağlantısı bulunan atölye ve evlerde yapılabileceği gibi, kişisel kullanıma yönelik de olabilir
- l) Ülke ekonomisine katkıda bulunur
- m) Mevsime bağlı işsizliği önler
- n) Turizm ve ülke tanıtımına katkıları vardır
- o) Çok fazla sermaye ve istihdam gerektirmez
- p) Hammaddesine göre, yapıldığı yere göre, kullanım alanına göre, tekniğine göre gruplara ayrılarak incelenir

Çalışmamız sonucunda diyebiliriz ki, Taraklı ilçesindeki el sanatları içinde; demircilik, dokumacılık, semercilik, urgancılık, yabacılık, saraçlık, mutafık, kaşıkçılık, kunduracılık, bastonculuk, tarakçılık yanında kızların çeyizleri için yaptıkları örgü, dantel, oya ve nakışlar sayılabilir.

Taraklı'daki el sanatlarının yaşatılmasına yönelik yapılan çalışmalar son dönemde büyük bir hız kazanmaktadır. Bilim ve sanat çevrelerinin dikkatini çekmeyi başaran ilçede özellikle dokumacılık alanında akademisyenlerin de katkıları ve Halk Eğitim Merkezinin çalışmaları ile önemli atımlımlar gerçekleştirilmiştir. Bu durum Taraklı'da yaşayan gençlerin el sanatları ile ilgili farkındalığını ölçme amacı ile yaptığımız anketin sonuçlarına da yansımıştır. Dokumacılık bölgede kaşıkçılıktan

sonra en çok bilinen ve en çok ilgi uyandıran el sanatı haline gelmiştir. Taraklı'da gelişmekte olan iç turizmin de el sanatlarına olumlu etkisi olmuştur. Halk Eğitim Merkezinde ve evlerde yapılan ürünlerin satıldığı küçük dükkânların sayısı artmakta, ürünler çeşitlenmektedir. Bu ürünlerin içinde Çin malı tarakların boyanması, geleneksel özelliklerden uzak kaşıklar gibi bozulmuş ürünlere maalesef rastlanmıştır.

Çalışmamız bir bütün halinde incelendiğinde arzu ettiğimiz kadar eksiksiz olmamakla birlikte uzun ve yorucu bir çalışma döneminin ürünüdür. Bu eksiklik bölgede derlenen el sanatlarını Türkiye ve Türk Dünyası ile karşılaştırılması ve kadınların devam ettirdiği oyacılık, örücülük, çorapçılık gibi kimi sanatlarına ait bilgi ve ürünlerin derlenmesi konusunda olmuştur. Fakat çalışmamızın bu hali ile de el sanatları ve Taraklı ile ilgili halk bilimi, turizm ve tanıtım faaliyetlerine katkı oluşturabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- ACUN, Hakkı (1996), “Sakarya İli, Taraklı İlçesi ve Yunus Paşa Camii” TC Kültür Bakanlığı Yay.,Ankara
- AKTAŞ, Ali(2002) “ Sakarya’da Yaşayan Yerli ve Yerleşik Manavlar” *Irmak Dergisi*, Yıl 2, Sayı 13
- ALTUNTAŞ, Yener (1992), “El Sanatlarının Dünü Bugünü ve Sorunları”, Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu, İzmir
- ANADOL, Cemal- Abbasova Fazile (2007) , “ Türk Kültür ve Medeniyeti”, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul
- AŞIKPAŞAZADE(1992) “Aşıkpaşazade Tarihi”, Hazırlayan Nihal Atsız, MEB Yay., İstanbul
- ARLI, Mustafa (1984) “Beypazarı’nda Dövme Bakırcılık” Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara
- ARSEVEN, Celal Esad (1975), “Sanat Ansiklopedisi”, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 5.cilt 31. Fasikül
- BARIŞTA, H. Örcün (2005) “Cumhuriyet Dönemi Halk Plastik Sanatları” Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- BORATAV, Pertev Naili (1994), “100 Soruda Türk Folkloru”, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul
- CAHEN, Claude (1992) “Türklerin Anadolu’ya İlk Girişi”, Çeviren Yaşar Yücel ve Bahaeddin Yediyıldız, TTK Yay, Ankara
- ÇAPAR, Selim, “Göynük” Göynük Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yay., Ankara

- ÇETİN, Yusuf (2006), “Sakarya ve İlçelerinde Türk Dönemi Sivil Mimari Eserleri”,
Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi
- ERCEBECİ, Şebnem (2005), “El Sanatları cilt XIII” Atatürk Kültür Merkezi
Başkanlığı Yayınları, Ankara
- ERKMEN, Banu (12.04.2008), “Taraklı”
http://www.ufukotesi.com/yazigoster.asp?yazi_no20061119
- EROĞLU, Türker-KÖKTAN, Yavuz-EROĞLU, Erol-GÖNÜLTAŞ, H.Çiğdem
(2003), “Sakarya Halk Kültürü Derleme Çalışması” Sakarya Valiliği- Sakarya
Üniversitesi, Sakarya
- GÖĞÜŞ, Ceren Sorkun Özlem, “Metal İşleri” <http://folklor.org.tr/yazdir.asp?id=24>
- GÖĞÜŞ, Ceren Sorkun Özlem, “Ahşap İşleri” <http://folklor.org.tr/yazdir.asp?id=22>
- HAMMER, V. Joseph (1991) “Osmanlı Devleti Tarihi”, Çeviren Mehmet Ata,Cilt I,
MEB Yay., İstanbul
- İBN-İ BATUTA (1971) “İbn-i Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler”, Haz. İsmet
Parmaksızoğlu, MEB Yay., İstanbul
- İŞSEVER, Ahi Naci (1994), “Taraklı”, MNA Ajans Yayınevi, Ankara
- İYİYOL, Fatih (2003) “ Sakarya Türkmenleri(Manavları)’nde İnanışlar (Tavuklar
Köyü ve Büyükesence Köyü Örneği)” Basılmamış yüksek lisans tezi, Sakarya
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- KAHVECİ, Mücella (1998), “Günümüzde El Sanatlarının Durumu”, Bazı Kurum ve
Kuruluşların El Sanatları Eğitim ve Programları Üzerine, Türk Halk Kültürü
Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri, Ankara
- “Karabük Kültürel Değerler” 20.04.2008, <http://www.biz/tatil/karabuk-kutural-degerler.html>,
- KOCA, Kürşad- UĞURLU Serdar (2008), “Kaşıkçılık”

- KÖKSAL, Osman(1999), “Sakarya Bölgesindeki Anadolu Selçuklu Devleti’nin Kuruluş Dönemi Mücadeleleri” I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 22-23 Haziran 1998, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya
- KÖPRÜLÜ, Fuad- J.Stryzowski, .-H. Glück(2. Baskı), “ Eski Türk Sanatı ve Avrupa’ya Etkisi” Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- KÖPRÜLÜ, Fuat (1988) “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu”, TTK Yay., Ankara
- METE, Sinan “İğne Oyaları” <http://folklor.org.tr/yazdir.asp?id=25> 02.02.2008
- MÜNECCİMBAŞI, Ahmet Dede (19??), “ Müneccimbaşı Tarihi”, Hazırlayan İsmail Erünsal, Cilt I, Tercüman Binbir Temel Eser, İstanbul
- ONUK, Taciser-AKPINARLI, H.Feriha(2005) “V. Kültür Kongresi Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği”, Haz. Şebnem Ercebeci, El sanatları cilt VIII, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara
- ÖZBOSTAN, Osman (2000) “Taraklı ve Yöresinin Turizm Potansiyeli”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- ÖZTUNA, Yılmaz(1986) “Osmanlı Devleti Tarihi”, Faisal Finans Kurumu Yay., İstanbul
- ÖZTÜRK, İsmail (2003) “Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş”, Dokuz Eylül Yayınları 1.baskı, İzmir
- ŞAHİN, Haşim (2000) “Göynük’te Dini-Sosyal HaYatı Etkileyen İki Farklı Şahsiyet: Akşemseddin ve Bıçakçı Ömer Dede”, SAÜ Rektörlüğü Yay., Sakarya
- TAN, Nail (2000) “ Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler”, Halk Kültürü Yayınları 5. baskı, İstanbul
- TARAKLI Kaymakamlığı (2003) “Tarihin Doğayla Buluştuğu Yer Taraklı” ,Çizgi Ofset, Sakarya
- “Taraklı büyük Turizm Potansiyeline sahip” 08.04.2008
- http://www.bizim-mig.com.tr/arsiv/31/31-9_asp

- “Taraklı” 10.04.2008 <http://www.sakarya.gov.tr>
- “Türk Oyaları Kataloğu” (2007) 2.cilt TC MEB Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ankara
- TÜRKAY, Cevdet (2001) “Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar”, İşaret Yayınları, İstanbul
- UĞURLU, Aydın (1992) “El Sanatları Örneklerinde Kalite ve Değerlendirme Ölçütleri ” Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu, İzmir
- YAŞA, Recep (1999) “Adapazarı ve Çevresindeki Manavlar”, I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 22-23 Haziran 1998, Sakarya Üniversitesi Yay., Sakarya
- YAVUZ, Ayça “Cumhuriyet Döneminde Ankara Kalesi’ndeki Geleneksel El Sanatları” Basılmamış yüksek lisans tezi,Gazi Üniversitesi , Türk Halk Bilimi Bölümü
- YAVUZ, Halil İbrahim(2004), “Taraklı Göynük ve Çevresindeki Eski Türk İnançlarının İzleri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi

EKLER

EK 1: KAYNAK KİŞİ LİSTESİ

Kaynak Kişi 1

Adı Soyadı : Gülay Yanık
Doğum Yılı : 1962
Doğum Yeri : Mudurnu
Eğitim Durumu : İlk okul mezunu
Adresi : Yenidoğan Mahallesi / Taraklı
Ustası : Babası
Mülakat Konusu: Sıcak demircilik
Derleme Tarihi : 14 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 38' 30"

Kaynak Kişi 2

Adı Soyadı : Mustafa Tozlu
Doğum Yılı : 1952
Doğum Yeri : Kemaller Köyü / Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Kemaller Köyü / Taraklı
Ustası : Babası
Mülakat Konusu : Kaşıkçılık
Derleme Tarihi : 15 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 6' 51"

Kaynak Kişi 3

Adı Soyadı : Selahattin Tozlu
Doğum Yılı : 1950
Doğum Yeri : Kemaller Köyü / Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Kemaller Köyü / Taraklı
Ustası : Babası
Mülakat Konusu: Kaşıkçılık
Derleme Tarihi : 15 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 6' 51"

Kaynak Kişi 4

Adı Soyadı : Fazlı Kurt
Doğum Yılı : 1943
Doğum Yeri : Kemaller Köyü / Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Kemaller Köyü / Taraklı
Ustası : Babası
Mülakat Konusu: Kaşıkçılık
Derleme Tarihi : 15 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 7' 13''

Kaynak Kişi 5

Adı Soyadı : Ali Tunca
Doğum Yılı : 1940
Doğum Yeri : Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Taraklı Merkez
Ustası : Mustafa Kurtaran
Mülakat Konusu: Semercilik
Derleme Tarihi : 16 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 13' 50''

Kaynak Kişi 6

Adı Soyadı : Ahmet Atabey
Doğum Yılı : 1955
Doğum Yeri : Göynük
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Taraklı Merkez
Ustası : -
Mülakat Konusu: Kaşık Yağlama
Derleme Tarihi : 16 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 18' 22''

Kaynak Kişi 7

Adı Soyadı : Osman Nalbant
Doğum Yılı : 1933
Doğum Yeri : Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Taraklı Merkez
Ustası : Hasan Erdoğmuş (Hasan Kalfa)
Mülakat Konusu: Kunduracılık
Derleme Tarihi : 17 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 32'

Kaynak Kişi 8

Adı Soyadı : Arife Dönmez
Doğum Yılı : 1969
Doğum Yeri : Çamtepe \ Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Taraklı Merkez
Ustası : Annesi
Mülakat Konusu: Dokumacılık
Derleme Tarihi : 17-18 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 11' 33''

Kaynak Kişi 9

Adı Soyadı : Hayati Yılmaz
Doğum Yılı : 1939
Doğum Yeri : Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Taraklı Merkez
Ustası : Kanlı Mustafa
Mülakat Konusu: Mutaflık
Derleme Tarihi : 17 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 25' 52''

Kaynak Kişi 10

Adı Soyadı : Ayşe Atabey
Doğum Yılı : 1955
Doğum Yeri : Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Taraklı Merkez
Ustası : Annesi
Mülakat Konusu: Kaşık nakışlama, kaşık yağlama
Derleme Tarihi : 18 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 21' 58''

Kaynak Kişi 11

Adı Soyadı : Kadir Yılmaz (Şeytan Kadir)
Doğum Yılı : 1946
Doğum Yeri : Taraklı
Eğitim Durumu : İlk Okul mezunu
Adresi : Taraklı Merkez
Ustası : Babası Şeytan Nuri
Mülakat Konusu: Saraçlık
Derleme Tarihi : 17 Nisan 2008
Kayıt Süresi : 20' 50''

EK 2: GÖRÜŞME SORULARI

- 1) Kaynak Kişinin Adı Soyadı:
- 2) Doğum yeri:
- 3) Doğum Yılı:
- 4) Eğitim Durumu:
- 5) İkamet adresi:
- 6) Mesleği:
- 7) Derlemenin yapıldığı yer:
- 8) Derlemenin tarihi:
- 9) Derleyen:
- 10) Bu mesleği kimden öğrendiniz?
- 11) Bu mesleği neden seçtiniz?
- 12) Hammaddeyi nereden alıyorsunuz?
- 13) Hammaddeyi kaçta alıyorsunuz?
- 14) Çalışırken kullandığınız araç gereçler nelerdir?
- 15) Bu araç gereçleri nereden temin ediyorsunuz?
- 16) Neler üretiyorsunuz?
- 17) Hammadde ürün haline gelirken hangi aşamalardan geçiyor?
- 18) Farklı yapım teknikleri var mı?
- 19) Kaç çeşit ürün yapıyorsunuz?
- 20) Bu ürünlerin kullanım alanları nerelerdir?
- 21) Bu mesleğin geçmişi ile ilgili neler biliyorsunuz?
- 22) Çevrede sizden başka bu işle uğraşan kimler var?
- 23) Çırak yetiştiriyor musunuz?
- 24) Çırak bu işi öğrenirken hangi aşamalardan geçiyor?
- 25) Ailenizde bu işle ilgilenen başka kişiler var mı?
- 26) Yaptığınız işin geleceği ile ilgili düşünceleriniz neler?
- 27) Mesleğiniz ile ilgi yörede bilinen atasözü, deyim, türkü, inanış, efsane vs var mı?

EK 3: ANKET VE GRAFİKLER

Adı Soyadı:

Adresi:

Bu anket Taraklı el sanatları ve zanaatları ile ilgili bilgi edinmek ve gençlerin farkındalığını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır.

	Anlamını biliyorum	Duydum ama anlamını bilmiyorum	Daha önce hiç duymadım
Kaşıkçılık			
Kaşık yağlama			
Sıcak demircilik			
Soğuk demircilik			
Mutaflık			
Kunduracılık			
Semercilik			
Saraçlık			
Urgancılık			
Dokumacılık			

Yukarıdaki el sanatları ve zanaatlarından birinde usta olan bir yakınınız var ise aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

	Usta olduğu el sanatı ya da zanaatının adı	Usta olan yakınınızın adı soyadı	Akrabalık derecesi	İkamet yeri
1				
2				
3				

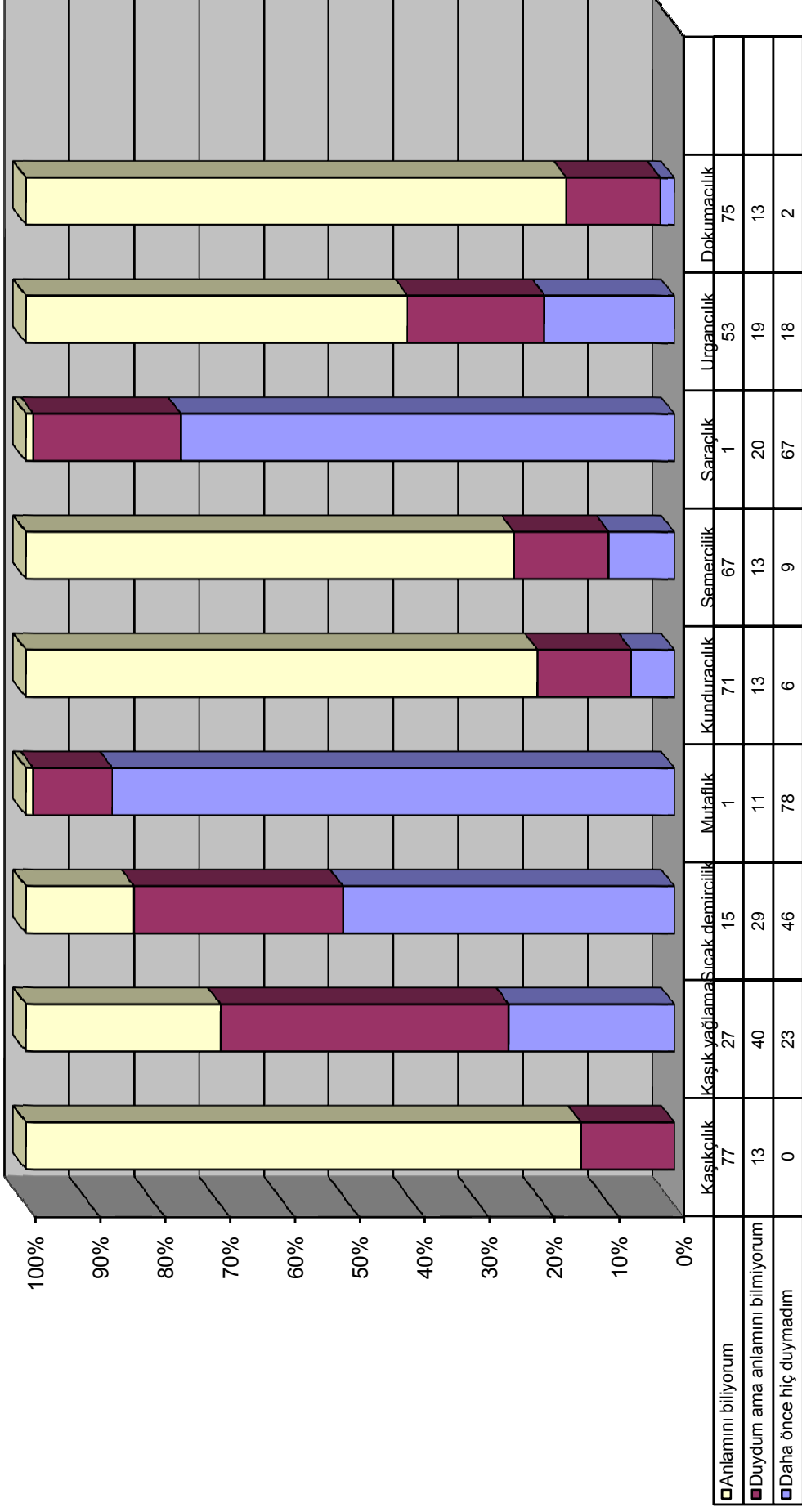
“İzin Günü” ne anlama gelmektedir? Doğru seçeneğin yanına (X) işareti koyunuz.

- Çıraklığa başlanılan gün için yapılan etkinlik
- Çıraklıktan kalfalığa geçildiği gün için yapılan etkinlik
- Kalfalıktan ustalığa geçildiği gün için yapılan etkinlik
- Hiçbiri

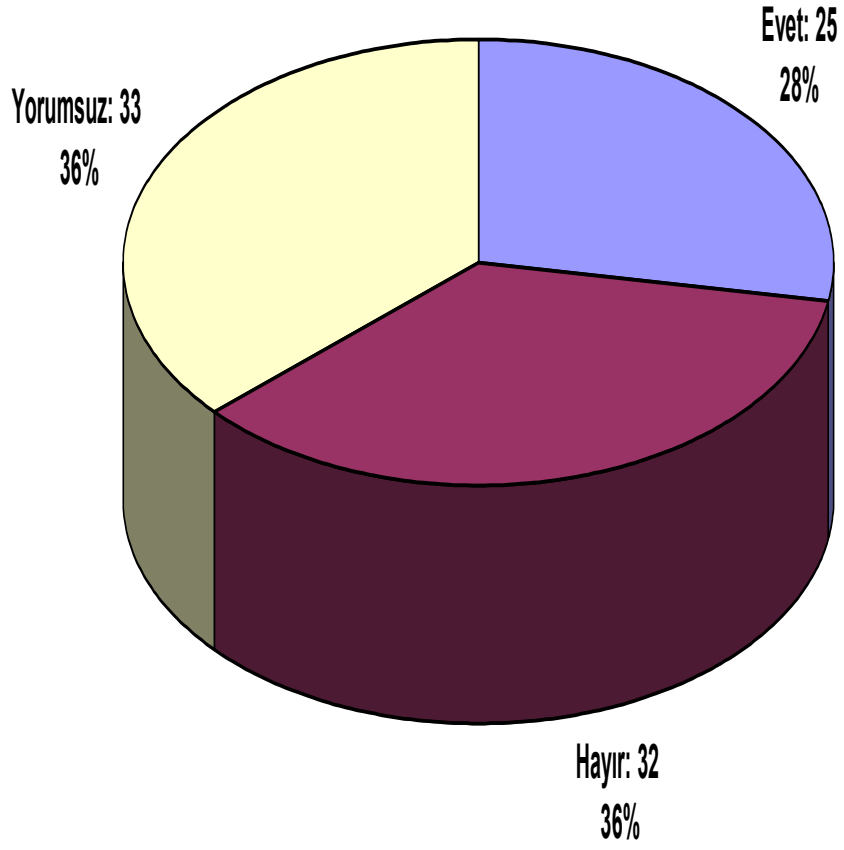
**Herhangi bir el sanatı ya da zanaatına çırak olarak başlamayı ister misiniz?
Sebebi ile birlikte yazınız.**

16.05.2008

Taraklı el sanatları ve zanaatları ile ilgili gençlerin farkındalığını ölçen anket sonuçlarını belirten grafik

Herhangi bir el sanatı ya da zanaatına çırak olarak başlamak istersiniz?

EK:4 DEMİRCİLİK İLE İLGİLİ FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Düğüm Kısacı

Fotoğraf 2: El Makası

Fotoğraf 3: Keski

Fotoğraf 4:Lema Kısaç

Fotoğraf 5: Şahmerdan

Fotoğraf 6. Taban baskı

14/04/2008

Fotoğraf 7: Yan anahtar

14/04/2008

Fotoğraf 8: Yan baskı

14/04/2008

Fotoğraf 9: Yaşmak baskı

EK 5: DOKUMACILIK İLE İLGİLİ RESİMLER

Fotoğraf 1: Ağırlık Taşı

Fotoğraf 2: Çımbar

Fotoğraf 3: Geledir

Fotoğraf 4: Mekik

Fotoğraf 5: Şakira

Fotoğraf 6: Tarak

Fotoğraf 7: Kücü

Foto.8:Tefe

Fotoğraf 9:Çubuk

Fotoğraf 10:Oklava

Fotoğraf 11: Dokuma tezgâhından ayrıntı

Fotoğraf 12: Göyneklik kumaştan fanila

Fotoğraf 13:Pala Bezi

Kumaştan tül

Fotoğraf 14:Örtmelik

peşkir

Fotoğraf 15:Göyneklik kumaştan

Fotoğraf 16. Donluk bez

EK 6: SEMERCİLİK İLE İLGİLİ RESİMLER

Fotoğraf 1.;Kültür evinde sergilenen küçük semerler

Fotoğraf 2: Orhan Gazi Çarşısındaki semerci dükkânı

ÖZGEÇMİŞ

Zümrüt Çavaç 1980 yılında, Sakarya ili Karasu ilçesinde dünyaya gelmiştir. Sırası ile Ferizli İlköğretim Okulu, Dr. Nuri Bayar Orta Okulu ve Adapazarı Ticaret Meslek Lisesi'ni bitirdikten sonra yüksek öğrenimini Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği bölümünde Türk Dili ve Edebiyatı yan alanı ile tamamlamıştır. Halen Sakarya ili, Ferizli ilçesinde Sınıf Öğretmenliği yapan Zümrüt Çavaç, evli ve bir çocuk annesidir.